อนุสรณ์
นางกิม มนุญปิจุ

อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นางกิม มนุญปิจุ

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

วันอาทิตย์ที่ 1 ธันวาคม พุทธศักราช 2528

นางกิม มนุญปิจุ

ชาตะ 24 กรกฎาคม 2437

มรณะ 22 สิงหาคม 2528

นั่งรอใส่บาตรที่สะพานท่าน้ำหน้าบ้าน

ขอให้นามสกุล ของ รองอำมาตย์ตรี ขุนกัลยาณ-วิทย์ (เกิด) ศึกษาธิการจังหวัดประทุมธานี ตามที่ขอมานั้น ว่า " มนุญปิจุ " (เขียนเปนอักษรโรมัน ว่า "Manunapichu") จงเปนมงคลนาม

ขอให้สกุล มนุญปิจุ มีความเจริญรุ่งเรือง มั่นคงอยู่ในกรุงสยามชั่วกัลปาวสาน เทอญ

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๒๘ พฤศภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

ประวัติ
นางกิม มนุญปิจุ

นางกิม มนุญปิจุ เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน 8 แรม 7 ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2437 ที่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เป็นบุตรของนายก๋ง นางลูกอิน รักแผน มีพี่น้องร่วมบิดามารดา และต่างมารดา ซึ่งถึงแก่กรรมแล้วทุกคน ดังต่อไปนี้

1. **นายวงศ์ รักแผน (พี่ต่างมารดา)**
2. **นางจิ้มลิ้ม กุวานนท์**
3. **นางกิม มนุญปิจุ**
4. **นางทับทิม สุคติ**
5. **เด็กชายบุญเถื่อน รักแผน**
6. **พ.อ. นายแพทย์อภัย รักแผน**

นายก๋ง รักแผน บิดาของนางกิม มนุญปิจุ เป็นแพทย์แผนโบราณและช่างก่อสร้าง งานสำคัญชิ้นหนึ่งที่เป็นฝีมือของนายก๋ง คือ วิหารวัดบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งยังปรากฏอยู่และใช้ได้จนทุกวันนี้ อาชีพอีกอย่างหนึ่งของนายก๋ง นางลูกอิน รักแผน ได้แก่การทำทอง ลูกสาวทุกคนได้รับการถ่ายทอดวิชาช่างทอง นางกิม มนุญปิจุ ช่วยบิดามารดาทำทองด้วยความขยันขันแข็งและประณีต และยังแบ่งเวลาไปช่วยทำกับข้าวเพื่อจัดสำรับถวายพระวัดบางหลวงทุกวันตามความศรัทธาของบิดามารดา

พ.ศ. 2455 เมื่อนางกิมอายุได้ 18 ปี ได้ทำการสมรสกับขุนกัลยาณวิทย์ (เกิด) บุตรคนเดียวของนายไทร นางสง่า คหบดีบ้านกางซอง ตำบลบางกะดี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ขุนกัลยาณวิทย์ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลให้ว่า "มนุญปิจุ" (เขียนเป็นอักษรโรมันว่า Manuñapic**hu** เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พุทธศักราช 2464 เมื่อครั้งยังเป็นรองอำมาตย์ตรี ขุนกัลยาณวิทย์ ศึกษาธิการจังหวัดคนแรกของปทุมธานี ต่อมาภายหลังจึงได้รับพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์โท

เมื่อทำการสมรสแล้วนางกิมได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านของสามี จนขุนกัลยาณวิทย์ย้ายไปรับราชการเป็นศึกษาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นางกิมจึงพาลูก ๆ ตามไปอยู่ด้วย และไปอยู่ที่กรุงเทพอีกระยะหนึ่ง แต่ด้วยความเป็นห่วงแม่สามีจึงกลับมาอยู่ที่จังหวัดปทุมธานีอีก เมื่อมีบุตรธิดาหลายคนได้แยกไปปลูกบ้านอยู่ที่ตำบลบางหลวง ไม่ไกลจากบ้านเดิมของบิดามารดา และอยู่ที่บ้านนี้มาจนบั้นปลายของชีวิต จึงไปอยู่ในความดูแลของลูกชายลูกสะใภ้ที่จังหวัดนครราชสีมา

นางกิม มนุญปิจุ มีบุตรธิดาทั้งสิ้น 10 คน คือ

1. **เด็กหญิงพิกุล มนุญปิจุ (ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเยาว์)**
2. **นางเกษม แก้วศิริ**
3. **นางสาวกมลา มนุญปิจุ**
4. **เด็กชายโกศล มนุญปิจุ (ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเยาว์)**

5. นายกวี มนุญปิจุ (ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2515)
6. ศาสตราจารย์ น.ต. ดร.กำจร มนุญปิจุ ร.น.
7. นายกำพจน์ มนุญปิจุ
8. ร.ต. กิตติ มนุญปิจุ
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา หาสิตะพันธุ์
10. นายแพทย์กฤตยา มนุญปิจุ

นางกิม มนุญปิจุ มีหลาน 16 คน เหลน 7 คน ดังนี้

หลาน

1. ลูกนางเกษม-นายอำนวย แก้วศิริ	คือ ผศ.กรรณิการ์ พวงเกษม นายมนู ผศ.ดวงพร และ ร.ท.พลชัย แก้วศิริ
2. ลูกนายกวี-นางประคอง มนุญปิจุ	คือ นายปชัญญ์ มนุญปิจุ นางกันยา โรจนวิภาต และนางสาวกอบกาญจน์ (ถึงแก่กรรม)
3. ลูกนายกวี-นางประทาน มนุญปิจุ	คือ นายสมศักดิ์ มนุญปิจุ และ นางจินตนุช กุลทนันทน์
4. ลูก ศ. ดร.กำจร-นางวิภาวรรณ มนุญปิจุ	คือ นายกวิช
5. ลูกนายกำพจน์-รศ.นิภา มนุญปิจุ	ไม่มี
6. ลูก ร.ต.กิตติ-นางกานดา มนุญปิจุ	คือ เด็กชายกฤษฎา และ เด็กชายกิตติกร
7. ลูก ผศ. ดร.กาญจนา-ผศ.ประหยัด หาสิตะพันธุ์	คือ นางสาวหัสญา นางสาวกรวิกา และ นางสาวปณยา
8. ลูกนายแพทย์กฤตยา-นางสุดใจ มนุญปิจุ	คือ เด็กหญิงธรณ์ญาณ์

เหลน

1. ลูก ผศ.กรรณิการ์-นายกิตติ พวงเกษม	คือ เด็กหญิงปนัดดา และ เด็กชายเอกกมล
2. ลูกนายมนู-นางศิริวรรณ แก้วศิริ	คือ เด็กหญิงพลอยแพรว
3. ลูกนายปชัญญ์-นางชมัยพร มนุญปิจุ	คือ เด็กชายสุรชาญ
4. ลูกนางกันยา-นายเกษมสันต์ โรจนวิภาต	คือ เด็กหญิงปณีตา
5. ลูกนายสมศักดิ์-นางสุภาวดี มนุญปิจุ	คือ เด็กหญิงธนพร
6. ลูกนางจินตนุช-นายสุขุม กุลทนันทน์	คือ เด็กหญิงเพลง

เมื่อขุนกัลยาณวิทย์เสียชีวิตด้วยโรคปอดบวมในปี พ.ศ. 2481 นางกิมมีอายุ 44 ปี บุตรธิดาส่วนใหญ่ยังเยาว์ นางกิมต้องรับภาระเลี้ยงดูโดยลำพัง ทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ของลูก ๆ หาเงินเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ค่าเล่าเรียนของลูก และดูแลความเป็นอยู่ให้ลูก ๆ มีความสุข รักษาพยาบาลเมื่อลูกป่วย นับว่าเป็นภาระที่หนักมาก ในระยะแรกต้องกู้หนี้ยืมสินมาเป็นค่าใช้จ่าย เพราะทรัพย์สินที่เหลืออยู่เป็นอสังหาริมทรัพย์คือที่นา ซึ่งในสมัยนั้นมีราคาถูกและหาคนซื้อได้ยาก ด้วยความมานะพยายามและความสามารถในการประกอบอาชีพ แม้จะมีความรู้พออ่านหนังสือออกและเขียนชื่อตนเองได้เท่านั้น นางกิม มนุญปิจุ ก็สามารถส่งลูก ๆ ตั้งแต่คนที่ 5 ถึงคนที่ 10 ให้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกคน และยังมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นอีกด้วย นับเป็นสตรีที่ควรได้รับการยกย่องเทิดทูนว่าเป็นแม่ที่ทำหน้าที่ได้ดีเยี่ยม

นางกิม มนุญปิจุ เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด สนใจรับฟังข่าวจากวิทยุกระจายเสียง ดูรายการโทรทัศน์ และพลิกดูภาพในหนังสือพิมพ์ พยายามอ่านเท่าที่พอจะอ่านออก จึงทำให้คุยกับคนได้ทุกวัย มีความคิดที่ทันสมัย แต่ในขณะเดียวกันก็สนใจปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนาอย่างมากตลอดชีวิต ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นต้นว่าทำบุญตักบาตรด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ลูกทำบุญทั้งในวันธรรมดาและวันธรรมสวนะ ทำกับข้าวใส่ปิ่นโตถวายพระ รับทำอาหารถวายพระทั้งวัดที่เรียกกันว่า "รับหม้อเวร" เดือนละ 1 ครั้ง ฟังธรรมและรักษาอุโบสถศีลในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งพึ่งจะงดไปเพราะนั่งนาน ๆ ไม่ไหวเมื่อชรามาก นอกจากนี้ยังบริจาคทรัพย์ร่วมทอดผ้าป่า ทอดกฐิน และบูรณะปฏิสังขรณ์วัดใกล้บ้านอยู่เนือง ๆ

นางกิม มนุญปิจุ มีรูปร่างบอบบางแต่ก็ทนทานต่อความเครียดทั้งทางกายและทางจิตได้ดี เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว กล้าตัดสินใจ กล้าเสี่ยง และเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติพี่น้อง คอยเป็นห่วงพี่น้อง ลูกหลานเมื่อยามเดือดร้อนหรือเจ็บป่วย นางกิมเป็นคนสุขภาพดี ไม่เคยป่วยหนักถึงล้มหมอนนอนเสื่อ จนวัย 80 ปีเศษจึงเริ่มป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเป็นระยะสั้น ๆ ประมาณ 3 ครั้ง เริ่มป่วยหนักเมื่อปลายเดือน กุมภาพันธ์ 2527 ด้วยโรคถุงน้ำดีอักเสบ ต้องเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลรามาธิบดีเมื่อวันที่ 8 มีนาคม และพักฟื้นอยู่ในโรงพยาบาลจนถึงเดือน มิถุนายน 2527 จึงได้ออกไปอยู่กับลูกที่บ้านพักแพทย์ โรงพยาบาลมหาราชจังหวัดนครราชสีมา และป่วยกระเสาะกระแสะเรื่อยมาจนในที่สุดเซลล์สมองห่อเหี่ยว ทำให้อวัยวะภายในไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ จึงถึงแก่กรรมอย่างสงบที่โรงพยาบาลมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ปิดฉากการต่อสู้อันเหน็ดเหนื่อยยาวนาน เมื่อเวลา 05.00 น. วันที่ 22 สิงหาคม 2528 สิริรวมอายุได้ 91 ปี 29 วัน

บุตรธิดา หลาน และเหลน ของนางกิม มนุญปิจุ ขอกราบขอบพระคุณคณะแพทย์และพยาบาลของโรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลพญาไท โรงพยาบาลรามาธิบดี และโรงพยาบาลมหาราช จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ดูแลนางกิม มนุญปิจุ เป็นอย่างดียิ่งตลอดเวลาที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลนั้น ๆ

ระลึกในพระคุณ

ท่านผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ท่านผู้มีเกียรติและญาติมิตรที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในพิธีอาบน้ำศพ ได้นำหรีดและพวงมาลัยมาเคารพศพ ได้เป็นเจ้าภาพและร่วมบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือในงานบำเพ็ญกุศลทุกครั้ง และได้สละเวลามาเป็นเกียรติในงานฌาปนกิจศพในวันนี้

รศ.น.พ.เนาวรัตน์ เซ็นสาส์น น.พ.สุทัศน์ ศรีพจนารถ ผศ.น.พ.ประวิทย์ เลิศวีระศิริกุล น.พ.อุดม วิศิษฐ์-สุนทร น.พ.สุนทร ไทยสมัคร น.พ.อนุศักดิ์ ตั้งไพบูลย์ น.พ.วิจิน พงษ์ฤทธิ์ศักดา น.พ.วีรศักดิ์ เกียรติผดุงกุล คุณวราภรณ์ โกมารกุล ณ นคร คุณอารี ปลัดครบุรี ผู้ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือและรักษาพยาบาลอย่างดียิ่ง

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้กรุณาอนุญาตการจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์นวนิยายของพระองค์ท่าน

แพทย์หญิง ดร.อมรา มลิลา ที่ได้กรุณาอนุญาตการจัดพิมพ์คำบรรยายธรรม

เจ้าภาพรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณในเมตตาจิตของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง หากมีความบกพร่องเกิดขึ้นด้วยประการใด เจ้าภาพกราบขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

เจ้าภาพ

ตั้งศพสวดพระอภิธรรม 22-28 สิงหาคม 2528

พ.อ.อาทร ชนเห็นชอบ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
เป็นประธานในพิธีบรรจุศพ วันพุธที่ 28 สิงหาคม 2528

คิดถึงคุณโยมกิมฯ

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับมา ของคุณโยมกิม มนุญปิจุ ครั้งนี้ นับว่าได้สร้างความเสียดายอาลัยถึงแก่บรรดาบุตร-ธิดาและหมู่เครือญาติผู้ใหญ่ผู้น้อยรวมทั้งข้าพเจ้าด้วยเป็นอย่างมาก แม้โยมกิมจะมีอายุมากถึง 92 ปี ควรแก่อายุขัย (หมดอายุ) แล้วก็ตาม แต่คุณโยมกิมมิใช่คนประเภทมากแต่เพียงอายุเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผู้มากไปด้วยคุณธรรมความดีและบุญกุศลทั้งในส่วนคดีโลกและคดีธรรมเป็นอย่างมากอีกด้วย ในทางคดีโลกโยมกิมได้ตั้งตนวางตนอยู่ในฐานะที่พูดได้อย่างเต็มปากว่า "เป็นเทพธิดาของบุตรธิดาและเครือญาติ" ได้เป็นอย่างดีและสมบูรณ์แบบทุกอย่าง เพราะโยมกิมได้บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างทั้งเป็นทรัพย์สมบัติและคุณสมบัติให้แก่ลูกหญิงลูกชายทุกคนให้อยู่ในฐานะอันสุขสบายไม่เดือดร้อน สมจริงดังนักจินตนิยายกล่าวไว้ว่า "ไม่มีเทพธิดาตนใดในโลกที่จะมอบความจงรักภักดี ความเมตตาปราณีห่วงใยรักใคร่ดูแลปกปักรักษาตลอดเวลาเหมือนเทพธิดาคือแม่ที่มีต่อลูก" ในส่วนคดีธรรมหรือในทางพระศาสนา โยมกิมก็เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง เมื่อสมัยโยมกิมยังแข็งแรง พอถึงเวลา 13.00 น. ทุกวันพระ ทางวัดบางหลวงตีระฆังอันเป็นสัญญาณให้ชาวบ้านออกมาฟังธรรม ซึ่งเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นมาแต่เดิม จะต้องเห็นโยมกิมมาถึงศาลาก่อนใคร ๆ เพื่อฟังธรรมเป็นประจำเสมอ นอกจากนี้โยมกิมยังได้ช่วยถวายความอุปถัมภ์ในด้านการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะแก่วัดบางหลวงอยู่เสมอในเมื่อทางวัดแจ้งขอความอุปถัมภ์ไป โยมกิมไม่เคยขัดข้องมากบ้างน้อยบ้างทุกครั้งเสมอมา เท่าที่จำได้และพบเห็นมาพอจะนำมากล่าวในที่นี้พอเป็นจาคานุสติแก่บรรดาบุตรธิดาและท่านผู้เป็นเครือญาติได้คือ.-

1. **ได้ร่วมบริจาคสร้างเมรุวัดบางหลวง (ไม่ทราบจำนวน)**
2. **ได้ร่วมบริจาคสร้างศาลาการเปรียญหลังริมถนน 100,000 บาท**
3. **ได้ร่วมบริจาคซ่อมวิหาร 150,000 บาท**
4. **ได้ร่วมบริจาคสร้างศาลาการเปรียญหลังริมคลอง 100,000 บาทเศษ**

และอื่น ๆ อีกมากไม่สามารถนำมากล่าวในที่นี้ให้หมดได้ มิใช่แต่เพียงวัดบางหลวงเท่านั้นแม้วัดใกล้เคียง เช่น วัดบางกุฎีทองและวัดสังลานเป็นต้น เท่าที่ทราบโยมกิมก็ได้ไปร่วมบริจาคไว้เป็นจำนวนมาก ๆ เหมือนกัน .จึงถือได้ว่าโยมกิมได้ใช้เวลาชีวิตและทรัพย์สมบัติของท่านเป็นระยะเวลายาวนานถึง 92 ปี ให้เป็นประโยชน์ทั้งส่วนตัวครอบครัววงศ์สกุลและแก่ประเทศชาติพระศาสนาตลอดมา จึงนับว่า ชีวิตของท่านเป็น สุชีวิต, คือชีวิตที่ดีงาม เป็นเสฏฐชีวิต, คือชีวิตที่ประเสริฐ และเป็นอโมฆะชีวิต คือชีวิตที่ไม่ว่างเปล่า ควรแก่การอนุโมทนา ยกย่องนับถือและเป็นทิฏฐานุคติแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลานเครือญาติ ตลอดทั้งท่านที่รู้จักนับถือท่าน พึงเจริญรอยตามท่านได้เป็นอย่างดียิ่ง

ดังนั้น การจากไปของโยมกิมจึงจากไปแต่เพียงรูปธรรม คือรูปร่างสังขารของท่านเท่านั้น แต่นามธรรมคือเกียรติคุณธรรมความดียังมีปรากฏอยู่เป็นที่รู้ที่เห็นกันทั่วไปเป็นอมตะไม่ตายไปจากโลก จากความทรงจำของผู้ที่เป็นเครือญาติและผู้ที่รู้จักนับถือท่าน สมจริงดังเถระภาษิตว่า "รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ นชีรติ." ความว่า รูปร่างสังขารของสัตว์ยังย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุล (คุณธรรมความดี) หาได้ย่อยยับไปด้วยไม่

อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่พวกเรายังเป็นปุถุชนอยู่ ก็ย่อมยังอ่อนไหวต่ออารมณ์อันเป็นโลกธรรม เมื่อมีบุคคลผู้เป็นญาติหรือเป็นที่เคารพนับถือมาพลัดพรากจากไปก็ย่อมมีความเสียดายอาลัยถึง ยิ่งผู้ที่พลัดพรากจากไปเป็นผู้ที่พร้อมด้วยคุณธรรมความดีอย่างคุณโยมกิมด้วยแล้ว ความเศร้าสลดเสียดายอาลัยถึงก็มีมากเป็นทวีคูณ แม้อาตมาภาพเองจะมิใช่ญาติโดยสายโลหิตก็ตาม แต่ก็เป็นญาติโดยธรรม จึงมีความเสียดายอาลัยถึงไม่น้อยกว่าบรรดาบุตรธิดาและเครือญาติเลย เพราะโยมกิมเป็นทายิกาศาสนูปถัมภ์ตลอดมาดังกล่าวแล้วข้างต้น

ที่สุดนี้ อาตมภาพไม่มีอะไรที่จะสนองตอบต่อโยมกิม นอกจากจะขอตั้งกัลยาณจิตอธิษฐานอ้างเอาคุณพระศรีรัตนตรัยทั้ง 3 ประการว่า "รตฺตนตฺยานุภาเวน รตฺตนตฺยเตชสา อิมินา กตปุญฺเญน" ขออำนาจบุญบารมีอันจะพึงเกิดจากกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติ และคุณพระศรีรัตนตรัย จงมารวมกันเป็นพลวะตปะปัจจัย ปกปักรักษาคุ้มครอง อุปถัมภ์ค้ำชู ดวงวิญญาณของคุณโยมกิมให้ประสบสัพพสิ่งอันเป็นสุขเกษมสำราญ หากปฏิสนธิในอัตภาพเป็นมนุษย์ก็ขอให้พบพระพุทธศาสนา หากปฏิสนธิในอัตภาพเทพธิดา ก็ขอให้เสวยอยู่ในทิพยสุขสมบัติทั้งปวงในสรวงสวรรค์ ถ้าปรารถนามรรคผลนิพพาน ก็ขอให้สะดวกดายตามใจต้องการด้วยเทอญ ฯ

พระสุเมธาภรณ์ (เทียน ฐานุตฺตโม)
เจ้าอาวาสวัดบางหลวง เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
3 ตุลาคม 2528

คุณน้าผู้แข็งแกร่ง

คุณน้ากิม มนุญปิจุ เป็นน้องสาวแม่ผม บ้านของเราอยู่ติดกัน ดังนั้นความสัมพันธ์จึงใกล้ชิดเป็นพิเศษ และโดยส่วนตัวผม คุณน้าก็ให้ความรักใคร่เมตตาเป็นอันดีโดยสม่ำเสมอ ดังนั้นการจากไปของคุณน้า แม้จะเตรียมใจไว้แล้วว่า การแตกดับเป็นสิ่งที่ละเลี่ยงมิได้โดยเฉพาะวัยอันชราภาพของคุณน้า แต่เมื่อทราบข่าวมรณกรรม ก็ไม่สามารถที่จะอดกลั้นความโศกเศร้าไว้ได้ เพราะนับแต่นี้จะไม่มีญาติสนิททางแม่ที่สูงอายุอีกแล้ว คงจะมีแต่ความทรงจำที่ต้องระลึกถึงคุณน้า ซึ่งผมจะกล่าวได้เต็มปากว่าคุณน้าเป็นนักต่อสู้ที่แข็งแกร่ง เป็นบทเรียนที่น่าศึกษาสำหรับผู้หญิงซึ่งเป็นม่ายตั้งแต่วัยกลางคน ความว้าเหว่เมื่อขาดผู้นำไม่ได้เป็นอุปสรรคชีวิต ตรงข้ามคุณน้ากลับเป็นกัปตันที่สร้างครอบครัวสู่ความเจริญทุกสถาน บุตรของคุณน้าก็ล้วนแต่ **"อภิชาติบุตร"** ฐานะครอบครัวก็เป็นคหบดีที่ได้รับการยกย่องแก่คนทั่วไป ทางด้านสาธารณประโยชน์คุณน้าก็ให้ความร่วมมือทั้งทางกำลังแรงกำลังทรัพย์ตลอดมา นับว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีจิตศรัทธาในการบำรุงพระพุทธศาสนา

คุณน้านั้น หากเห็นรูปร่างแต่ผิน ๆ อาจคิดว่าท่านเป็นคนอ่อนแอ เพราะผิวพรรณที่สะอาด ร่างที่ผอมบาง รอยยิ้มที่มีความจริงใจปรากฏให้เห็นตลอดเวลา แต่ความจริงแล้ว ท่านเป็นคนที่แข็งแกร่ง สิ่งใดที่ท่านเห็นว่าไม่ตรงกับความนึกคิดของตน ก็ยากที่ใครจะมาโน้มน้าวให้คล้อยตามง่าย ๆ เพราะสิ่งที่คุณน้าไม่ยอมรับนั้น ก็เป็นเหตุผลที่น่าพิจารณา เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีสำหรับผู้ที่ใกล้ชิด

และนี่คือคำตอบที่ว่า ทำไมคุณน้าจึงเป็นผู้สร้างครอบครัวให้เป็นที่เคารพและเป็นตัวอย่างแก่คนทั่วไป

การจากไปของคุณน้าย่อมเป็นที่เสียดายอาลัยแก่ญาติมิตรทั้งหลาย แต่บทเรียนในชีวิตของคุณน้านั้น จะไม่ลบเลือนไปดุจไฟที่ลุกไหม้สังขาร เพราะการต่อสู้ชีวิตเพื่อสร้างครอบครัว สร้างความเจริญสู่วงศ์ตระกูลนั้น จะเป็นแบบที่คนต้องกล่าวกันว่า **"เอาแบบคุณน้ากิมซิ"**

ขอดวงวิญญาณคุณน้าจงสงบสุข และพักผ่อนให้สบายในสถานที่ซึ่งเป็นบำเหน็จชีวิตแก่ผู้ที่สร้างกรรมดีมาตลอด

จรูญ กุวานนท์
สมาชิกผู้แทนราษฎร จังหวัดปทุมธานี

แม่ในความทรงจำของลูก

แม่ชื่อกิม เกิดในสกุลรักแผน ที่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันอังคาร เดือน 8 ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2437 ตาและยายคือนางก๋ง นางลูกอิน รักแผน เป็นมอญ เมื่อเล็ก ๆ แม่ชื่อริ้ว แต่ตายายเปลี่ยนชื่อให้เป็นกิม ลูก ๆ ถามว่าเหตุใดชื่อแม่จึงมีสำเนียงเป็นจีน ทั้ง ๆ ที่บรรพบุรุษทั้งสองตระกูลเป็นมอญ แม่บอกว่าทวดของแม่เป็นจีน ตายายคงได้รับอิทธิพลของจีนมาบ้างในการตั้งชื่อลูกบางคน และน่าจะเป็นเพราะเชื้อสายจีนในตัวแม่นี่เอง ทำให้แม่มีผิวอ่อนข้างขาว แตกต่างจากผิวของมอญโดยทั่วไป ซึ่งมีผิวคล้ำ จึงถือกันว่ามอญที่คบได้ต้องเป็นคนผิวไม่ขาว ดังที่แม่เคยท่องให้ฟังว่า "มอญขาว ลาวใหญ่ ไทยเล็ก เจ๊กดำ คบไม่ได้" ข้อความนี้คงจะพูดเพื่อให้คล้องจองกันเท่านั้น เพราะแม้แม่จะผิวไม่คล้ำ แต่ก็เป็นคนที่เชื่อถือไว้วางใจได้ รักและหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ แม่ไม่พูดกลับกลอกเสียดสีและไม่เคยคิดร้ายต่อผู้ใด

แม่เป็นคนรูปร่างสันทัด ค่อนข้างผอม จมูกโด่ง ปากบาง ตาโต ผมหยักศกหน้าผากโค้ง ลูกลงความเห็นกันว่าแม่หน้าตาสวยกว่าลูกทุกคน แม้เมื่ออยู่ในวัยชราแม่ก็ยังเป็นคนหน้าตาท่าทางดี เมื่อสาว ๆ แม่สวยมีชายหนุ่มหมายปองหลายคน แม่เล่าว่าเมื่อคุณปู่ขอแม่ให้ป๋า (ขุนกัลยาณวิทย์) แล้ว มีพวกหนุ่ม ๆ มาพายเรือผ่านหน้าบ้านแล้วร้องเป็นเพลงว่า "ทำอย่างไรดีหนอจึงจะได้ร่วมหอกับแม่นกกิม" แม่ไม่ได้หลงตนเองว่าสวย แต่ชอบแต่งตัวให้เรียบร้อยเหมาะกับกาลเทศะ แม่แบ่งประเภทของเครื่องแต่งตัวตามโอกาส ถ้าไปช่วยงานมงคลหรือไปติดต่อกับสถานที่ราชการ แม่จะนุ่งซิ่นไหม สวมเสื้อผ้าลูกไม้ กลัดกระดุมทอง ซึ่งแม่มีอยู่ 2 สำรับใช้สลับกัน แม่สวมรองเท้าแตะและถือกระเป๋าหมาก เมื่อเลิกกินหมากแล้วจึงใช้กระเป๋าถือธรรมดา ผมของแม่เป็นผมมวยทรงต่ำ มวยจะต้องเรียบไม่บิดเบี้ยว หรือมีเส้นผมหลุดลุ่ย บางครั้งจะใช้เวลาครึ่งค่อนชั่วโมงเก็บผมให้เข้าที่ เพราะผมของแม่ลื่น เสื้อของแม่มีสีขาวเพียงสีเดียว ชุดอยู่กับบ้านของแม่มักเป็นผ้าลายเก่า ๆ กับเสื้อคอกระเช้าสีขาว เวลามีแขกจึงจะสวมเสื้อแขนกระบอกทับข้างนอก กระดุมเสื้อที่สวมอยู่กับบ้านและในละแวกบ้านเป็นกระดุมทำด้วยเงินพดด้วง แม่ขมวดผมเป็นมวยง่าย ๆ ชนิดไม่ต้องใช้เข็มเสียบผม เวลาไปเก็บข้าวค่าเช่านา หรือไปเยี่ยมชาวนาเพื่อดูสภาพข้าวในนา แม่นุ่งผ้าพื้นเก่า ๆ กับเสื้อแขนยาวสีเทาคอจีน ซึ่งแม่เรียกว่า "เสื้อนา" แม่ตัดครั้งละตัวเดียว เมื่อขาดจนปะไม่ไหวแล้วจึงตัดใหม่ อุปกรณ์ในการไปนาของแม่ มีน้ำ 1 ขวด ข้าว 1 หม้อ พร้อมด้วยกับข้าวแห้งทำง่าย ๆ 1 อย่าง กล่องใส่หมาก 1 ใบ งอบเก่า ๆ อีก 1 ใบ แม่จะลงเรือพายไปคนเดียวตั้งแต่เช้า เย็นจึงพายกลับ ลูกเล็ก ๆ เฝ้ามองแม่น้ำทิศที่แม่พายเรือไป เพื่อรอการกลับของแม่ ลูกกลัวว่าแม่จะถูกทำร้าย หรือเป็นลมเพราะแม่ผอม เมื่อเห็นเรือแม่โผล่ออกมาจากปากคลอง ลูก ๆ ยิ้มออกแล้วพูดกันว่า "แม่ใครมา น้ำตาใครไหล ได้เบี้ยสองไพ ติดก้นแม่มา" ลูก ๆ ค่อนข้างเห็นแก่ตัว สวดมนต์ภาวนากันทุกครั้งที่แม่ไปธุระ ขอให้แม่กลับบ้านอย่างปลอดภัย เพราะลูก ๆ ไม่มีที่พึ่งอื่นใดอีกแล้ว ถ้ากำพร้าทั้งพ่อและแม่ลูกคงลำบากมาก

แม่แต่งงานกับป๋าเมื่ออายุ 18 ปี มีลูกด้วยกันถึง 10 คน พอคนที่ 10 เกิดได้เพียงปีเดียว ป๋าก็จากแม่ไปอย่างไม่มีวันกลับ แม่โศกเศร้ามากเพราะขาดคู่คิดและสงสารลูกที่กำพร้าพ่อตั้งแต่ยังเล็ก แม่รักและสงสารเปีย (นายแพทย์กฤตยา) มากที่สุด เนื่องจากขาดพ่อแล้ว แม่ยังไม่สามารถดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องทิ้งให้พี่มล (กมลา มนุญปิจุ) เลี้ยง ก่อนแม่ออกไปธุระแม่จะเล่นกับเปีย หาแมวมาให้เล่น เวลาร้องแม่มีวิธีหลอกล่อให้เลิกร้องโดยให้สนใจเรื่องอื่น เช่นเรียกให้ฟังเสียงไก่ขันเป็นเสียง "กฤตยาเอก" แม่มีหลักจิตวิทยาในการเลี้ยงลูก จูงใจให้ลูกที่ยังไม่ถึงวัยเรียนอยากไปเรียน โดยการให้รางวัลเป็นไอศกริมข้าวเหนียวสำหรับคนที่ไปโรงเรียนเมื่อคนอื่นขาดเรียน บางครั้งแม่ลงโทษลูกรุนแรง ตีแล้วยังรมพริกเพื่อให้เข็ดหลาบ แม่เชื่อว่าลูกที่แม่ตามใจจะต้องเสียคน จึงไม่ยอม

เลี้ยงลูกด้วยการตามใจ แม้ใจจริงจะรักลูกมาก เรารู้ว่าแม่รักจากการที่แม่เสียสละความสุขส่วนตัว ยอมอดเพื่อให้ลูกได้กิน และทำงานหนักเพื่อให้ลูกเรียน แม่ทำให้ลูกไม่อิจฉาริษยากันหรือทะเลาะกันโดยการสนใจทุกคน แบ่งของกินของใช้ให้เท่ากัน สำหรับลูกสาวคนเล็กแม่ไม่เคยตี ถ้าทำผิดจะลงโทษด้วยการจับมาดัดแขน คงต้องการให้แขนอ่อนเหมาะสำหรับการฟ้อนรำหรือนั่งเท้าแขนแล้วดูสวย โชคดีที่แม่มีเวลาอยู่บ้านไม่มากนักแขนของลูกจึงไม่อ่อนผิดปกติ

แม่เลี้ยงลูกมาคนเดียวด้วยความเหน็ดเหนื่อย เพราะเมื่อป๋าเสียชีวิตลูก ๆ ยังอยู่ในวัยกำลังกินกำลังนอน กำลังเรียนต้องใช้เงินจำนวนมาก ลูกบางคนเจ็บปีละหลายครั้ง บางคนเจ็บหนักแทบเอาชีวิตไม่รอด บางคนนอกจากจะไม่แข็งแรงยังเกิดอุบัติเหตุบ่อย เวลาที่แม่ไปธุระนอกบ้านคงจะเป็นห่วงลูกที่ป่วยอยู่ที่บ้านแต่จำเป็นต้องตัดใจไป ลูกยังจำภาพที่แม่เตรียมตัวไปธุระได้ติดตาสมัยที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ แม่ต้องเตรียมผ้าซิ่นไว้ตั้งแต่กลางคืน โดยนำผ้ามาพรมน้ำแล้วพับให้เรียบร้อยนำไปอัดด้วยเครื่องอัดผ้า ตอนเช้าใช้ลูกให้เอาผ้าออกจากเครื่องไปผึ่งแดดให้หายชื้น พอสาย ๆ แม่อาบน้ำกินข้าวเสร็จจึงจะนำผ้าซิ่นมานุ่ง สมัยต่อมาเมื่อมีไฟฟ้าใช้แล้วแม่เลิกใช้เครื่องอัดผ้าหันมารีดแทนเพื่อความรวดเร็วและทำให้ไม่มีรอยพับเป็นท่อน ๆ

เมื่อป๋ามีชีวิตอยู่แม่ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านอย่างเดียว หลังจากที่ป๋าเสียชีวิตแล้ว แม่กลายเป็นทั้งพ่อบ้านและแม่บ้าน แต่ลดความรับผิดชอบในการทำกับข้าวลงกลายเป็นผู้ช่วยของพี่มล เมื่อแม่ว่างมาก ๆ หรือในเทศกาลสำคัญแม่จึงแสดงฝีมือทำอาหารเอง กับข้าวที่แม่ชอบลงมือปรุงเองได้แก่ หมี่กรอบ แกงมัสหมั่น ยำมะม่วง ยำญวน ยำใหญ่ แม่แกงมัสหมั่นใส่บาตรวันออกพรรษาเป็นประจำทุกปี ส่วนหมี่กรอบแม่ชอบผัดในวันแรม 4 ค่ำเดือน 11 ซึ่งเป็นวันปิดทองพระวัดบางหลวง แม่มีความสุขที่ลูกกินอย่างเอร็ดอร่อยแล้วไปลอยเรือเล่นกัน กลับจากเล่นเรือแม่ยังมีกล้วยแขกและข้าวเม่าทอดไว้ให้กินกันอีก แม่ทำขนมบ่อยกว่าทำกับข้าว คงเป็นเพราะลูกถามหาขนมแล้วไม่มีขาย หรือจะเป็นเพราะการซื้อขนมแจกลูกหลาย ๆ คนทำให้สิ้นเปลือง แม่จึงทำขนมเองเช่น ขนมเทียน ขนมตาล ขนมครก ขนมหม้อแกง ข้ามเกรียบปากหม้อ สาคูไส้หมู ข้าวต้มผัด ข้าวหลาม ขนมประจำเทศกาลแม่ก็ทำเอง เช่น กวนข้าวพม่า ข้าวเหนียวแดง กระยาสารท กาละแม การกวนกาละแมต้องใช้แรงมาก แม่จึงต้องจ้างหรือขอแรงผู้ชายขุดเตาและช่วยกวน แม่เตรียมแป้งและกะทิไว้ให้พร้อม บางครั้งไปกวนที่บ้านคนรู้จักกันในคลองบางหลวง ขาไปขนแป้ง น้ำตาล และกะทิลงเรือไป เมื่อกวนเสร็จจะใส่ถาดหรือกระด้งขนลงเรือกลับมาบ้าน ในความรู้สึกของลูกขนมเหล่านี้น่าทำเองหรือน่าดูคนอื่นทำมากกว่าน่ากิน แม่ต้องเคี่ยวเข็ญให้ลูกกินขนมเพราะไม่อยากให้เหลือ

ความสุขอย่างหนึ่งของแม่เกี่ยวกับการกินคือการเลือกซื้อทุเรียน ตั้งแต่เมื่อลูกยังเล็ก ๆ เมื่อถึงหน้าทุเรียนแม่พายเรือไปจังหวัดนนทบุรี ไปขนซื้อทุเรียนมานอกจากจะเอาไว้กินแล้วยังมูลข้าวเหนียวฉีกทุเรียนไปถวายพระ ลูกคนใดกินทุเรียนไม่เป็นแม่จะพยายามหัดให้กินโดยซื้อทุเรียนห่าม ๆ มาให้กิน แม่ว่าทุเรียนเนื้อแข็งและไม่มีกลิ่นแรงเด็กกินได้ ถ้าลูกกินเป็นและชมว่าทุเรียนที่แม่ซื้อมาอร่อยแม่จะดีใจหายเหนื่อย ถ้าฉีกมาเจอทุเรียนไม่ดีแม่จะบ่นไปหลายวัน แล้วแก้ตัวโดยการไปขนซื้อมาใหม่

แม่เป็นคนขยันและประหยัด แม่ถนอมอาหารบางอย่างไว้กินนาน ๆ เช่น ถึงหน้ามะนาวแม่กับพี่มลช่วยกันทำมะนาวดองใส่ขวดโหลไว้ ทำผัวผักกาดเค็ม ไข่เค็ม ปลาย่าง ถึงหน้าน้ำเหนือหลาก แม่ชวนลูกพายเรือไปซื้อปลาจากโพงพางมาทำปลาเค็ม ปลาร้า ปลาเจ่า น้ำปลา ลูกจำได้ว่ารู้สึกสนุกที่ได้พายเรือไปโพงพางกับแม่แต่เช้ามืดเพื่อซื้อปลา กลับถึงบ้านแล้วมาช่วยตัดหัวปลาล้างให้สะอาด หรือกระทุ้งเอาเกล็ดออก แม่เป็นคนทำปลาร้า ปลาเจ่า และน้ำปลาเอง เมื่อน้ำปลาได้ที่แม่จะเอามากรองและเคี่ยว กลิ่นหอมฟุ้งไปทั้งบ้าน ปลาร้า ปลาเจ่า

และน้ำปลาที่แม่ทำเอานี้เรากินได้อย่างเอร็ดอร่อยและมั่นใจว่าสะอาดปลอดภัย เมื่อน้ำในคลองบางหลวงงวดลง แม่มักไปสมทบกับญาติพี่น้องหาปลาหลดกันอย่างสนุกสนาน เอามาแกงหรือย่างเก็บไว้ใช้ในโอกาสต่อไป

แม่เป็นคนมีความสามารถในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เมื่อป๋าเสียชีวิตแม่มีเงินสดติดบ้านไม่มากนัก คนส่วนมากคิดว่าแม่รวยเพราะคุณย่ารวย แม่จึงต้องพยายามหาเงินให้อยู่ต่อไปได้โดยไม่ต้องขายทรัพย์สินที่มี นอกจากขายทองรูปพรรณเกือบทั้งหมดเมื่อราคาบาทละ 80 บาทแล้วแม่ก็เสียดายมาตลอดชีวิต คงเสียดายเพราะเครื่องประดับแต่ละชิ้นมีความหลังผูกพันอยู่ และฝีมือประณีตกว่าของใหม่ แม่เริ่มต้นสร้างฐานะโดยการกู้เงินจากเศรษฐีชาวกรุงเทพฯ มาหมุนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ซื้อข้าวมาใส่ยุ้งไว้ตั้งแต่ราคาถูก ๆ เมื่อได้ราคาดีจึงขาย ให้เงินคนไปทำอิฐมอญแล้วแม่รับซื้อไว้ในราคาท้องตลาดขณะนั้น แม่จะไม่ขายจนราคาอิฐขึ้นจึงขาย บางครั้งแม่เอาข้าวเปลือกไปสีแล้วล่องเรือไปขายข้าวสารที่กรุงเทพฯเองเพื่อให้ได้กำไร การเก็บข้าวเปลือกเพื่อเก็งกำไร บางปีแม่โชคไม่ดีขายแล้วขาดทุน ต้องเก็บต่อไปค้างปี บ้านแม่กลายเป็นที่เลี้ยงนกพิราบฝูงใหญ่เพราะมีข้าวเปลือกให้กินได้ตลอดเวลา แม่ไม่ยอมให้ลูก ๆ ฆ่านก แม่ว่านกทำมาหากินไม่เป็น เราปิดยุ้งข้าวไม่มิดก็ต้องแบ่งให้นกกินบ้าง ถือว่าเป็นการทำทาน เมื่อ พ.ศ. 2484 น้ำท่วมจังหวัดในภาคกลางมาก ยุ้งข้าวของแม่ถูกน้ำท่วม แม่ต้องขนข้าวออกตากแดดที่ยกพื้นข้างบ้าน เราสนุกที่เห็นน้ำเจิ่งนองไปทั่ว ได้พายเรือไปในนาอย่างที่ไม่เคยทำได้ พยายามอุดรูทุกรูในบ้านเพื่อจับปลาเวลาน้ำลด ช้อนปลาแปบ ปลาซิว ตกปลากระแห ตกกุ้ง ไม่อยากให้น้ำลดเร็ว ๆ แต่แม่คงจะอยู่ในสภาพตรงกันข้ามกับเรา แม่เห็นเราสนุกแม่ไม่เคยดุที่เราภาวนาให้น้ำลดช้า ๆ

แม่ไม่ได้เรียนหนังสือ พึ่งมาอ่านออกและพอเขียนได้ในสมัยที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีรณรงค์ให้ประชาชนรู้หนังสือโดยให้ผู้ใหญ่ไปเรียนหนังสือที่วัดหรือโรงเรียนใกล้บ้าน แม่ไปเรียนได้ 2-3 ครั้งแล้วมาเรียนต่อกับลูก ความสามารถในการอ่านของแม่ใช้ได้ แม่ชอบอ่านหนังสือธรรมะ ส่วนการเขียนค่อนข้างแย่ แม่เขียนได้ถ้าลูกบอกตัวสะกดให้ทีละตัว ถ้าแม่เขียนเอง ลูกอ่านแล้วจะหัวเราะกันครื้นเครง เช่น สะกดสูง เป็นโสง แม่ไม่โกรธที่ลูกหัวเราะภาระของแม่ กลับหัวเราะไปด้วย ภาษาเขียนของแม่สื่อความหมายกับลูก ๆ ไม่ค่อยได้ แม่จึงไม่เคยเขียนจดหมายถึงลูกคนใด เมื่อลูกจากบ้านไปอยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ แม่จะวานให้ลูกที่อยู่บ้านเป็นเลขานุการเขียนจดหมายแทนแม่ เล่าความเป็นไปของทางบ้าน และสั่งสอนลูกในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เมื่อลูกเขียนจบแม่ขอฟังจนเป็นที่พอใจแล้วจึงให้ส่งได้ จดหมายของลูกทุกฉบับแม่จะฟังด้วยความสนใจ แล้วคอยกำชับให้เลขานุการประจำตัวในเวลานั้นเขียนตอบ

ทั้ง ๆ ที่แม่ไม่ได้เรียนหนังสือแต่แม่คิดเลขเก่ง บางครั้งลูกที่เรียนหนังสือก็ยังคิดเสร็จช้ากว่าแม่ เช่นแม่ให้คำนวณจำนวนอิฐในเตาที่เผาสุกแล้ว ลูกต้องถามความกว้าง ความยาว ความสูงของเตา และขนาดของอิฐ 1 แผ่น แล้วจึงคำนวณได้ แม่ใช้เม็ดละหุ่นหรือเม็ดมะขามช่วยคิด เดี๋ยวเดียวได้จำนวนออกมาตรงกับของลูก เวลานั้นลูกงงงวยว่าแม่ทำได้อย่างไร แต่ไม่ได้ซักถึงวิธีการของแม่ กลัวว่าแม่จะวิจารณ์ประสิทธิภาพของการเรียนในระบบโรงเรียน ที่จริงแม่เป็นคนเห็นคุณค่าของการศึกษามาก สนับสนุนให้ลูก ๆ เรียนต่อไปเรื่อย ๆ จนเต็มความสามารถ พี่วี (กวี มนุญปิจุ) และพี่นิด (ดร.กำจร มนุญปิจุ) เคยบอกแม่ตั้งแต่เมื่อป๋าเสียชีวิตว่า จะขอเรียนให้จบชั้น ม.6 เท่านั้นแล้วจะออกเป็นครูประชาบาลช่วยแม่หาเงินเลี้ยงน้อง แต่แม่ไม่ยอม แม่ว่าลูกทุกคนควรเรียนให้สูงสุด ไม่ต้องเป็นห่วงแม่ แม่จะส่งลูกเองและแม่ก็ทำเช่นนั้นได้จริง ๆ แม่ไม่เคยให้พี่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของน้อง แม้จะเรียนสำเร็จมีเงินเดือนแล้ว แม่บอกว่าลูกของแม่ควรจะให้แม่ส่งเสียเอง แม่ช่วยวางแผนในการเรียนให้ลูก แต่บางครั้งลูกไม่ทำตามเมื่ออภิปรายกันนาน ๆ เข้า แม่ก็ยอมแพ้ปล่อยให้ลูกเลือกทางเดินชีวิตของลูกเอง เรื่องหนึ่งที่แม่ขอกำชับลูกไม่ให้ทำคือเรื่องการทุจริตในหน้าที่ราชการ แม่ว่าบาป "ชาตินี้เราลำบากมากแล้ว อย่าทำให้ชาติหน้าต้องลำบากกว่าชาตินี้เลย" เป็นคำที่แม่พูดเสมอ ๆ

แม่เป็นคนค่อนข้างเคร่งเครียด ถือความคิดเห็นของแม่ว่าถูกและบ่นเก่ง นี่คือข้อเสียของแม่ เมื่อลูกยังเป็นเด็ก รู้สึกรำคาญความขี้บ่นของแม่ แต่เมื่อโตแล้วจึงเข้าใจว่านิสัยนี้เกิดมาจากการที่แม่ต้องรับผิดชอบครอบครัวคนเดียว เครียดขึ้นมาไม่มีทางออกจึงต้องบ่น นับว่าโชคดีที่แม่บ่นเป็น มิฉะนั้นอายุคงไม่ยืนยาวมาจนถึง 91 ปีเศษ นักจิตวิทยาถือว่าการบ่นเป็นเครื่องระบายความเครียดทำให้ไม่เป็นโรคอื่น เวลาที่แม่อารมณ์ดีและมีเวลาว่างซึ่งส่วนมากจะเป็นเวลากลางคืน แม่จะมีเรื่องสนุก ๆ มาเล่าให้ลูกฟัง เรานั่งฟังรอบตะเกียงลานในบ้าน หรือนอนบนเสื่อที่นอกชานดูพระจันทร์ ดูฟ้า แล้วฟังเรื่องของแม่ ลูกยังจำเรื่องที่แม่เล่าได้หลายเรื่อง เช่น เรื่องที่ว่าสมัยก่อนแถวบ้านแม่มีคนน้อย ในป่าใกล้บ้านมีเสือ เด็ก ๆ ไปขุดแห้วในนา เสือโผล่ออกมาเด็กโต ๆ วิ่งหนีกันหมด แล้วตะโกนบอกคนที่วิ่งหนีไม่ทันว่า "แน่ะมู่ป้ะเวิ้ค" แปลว่า "อย่าลืมกระจาดของลุง" เพราะขอยืมกระจาดลุงว่าจะมาใส่แห้ว เสือได้ยินเช่นนั้น กลับวิ่งเข้าป่าไปคงจะเป็นเพราะได้ยินว่า "แน่ะเม่อวป้ะเวิ้ด" แปลว่า "อย่าลืมนะโม" เราฟังเรื่องที่แม่เล่าแล้วสรุปว่า คนที่ท่องคาถา "นะโม" แม้แต่สัตว์ร้ายก็ไม่กล้าทำอันตราย หรือไม่ก็เป็นเพราะเสือมีธรรมะ ถือศาสนาพุทธ เมื่อได้ยินคาถานะโมจึงเลิกฆ่าคน

เรื่องผี ๆ ที่แม่เล่าให้ลูกฟังมีมากมาย อย่างเรื่องลูกกรอกตกน้ำ เรียกให้แม่ของตัวช่วย เมื่อแม่ไม่ยอมช่วยอีกเดือนเดียวลูกก็มาเอาชีวิต เรื่องลูกกรอกเขกหัวคนที่มาบ้าน และเรื่องอื่น ๆ นักจิตวิทยาสมัยใหม่ต้องไม่เห็นด้วยกับวิธีเล่านิทานของแม่ เพราะทำให้ลูกกลัวผี แต่ที่จริงลูก ๆ ตื่นเต้นเพลิดเพลินมากกว่ากลัว เราพยายามนั่งด้วยความระมัดระวังไม่ให้ตรงร่องพื้นกระดานด้วยความกลัวว่าผีจะแหย่มือขึ้นมาจากใต้ถุนบ้านถูกตัวเรา และทุกคนต้องนั่งเบียดกันทำให้รักสามัคคีกันเพื่อสู้กับผี

เรื่องที่ฟังแล้วน่าตื่นเต้นมากที่สุด คือเรื่องที่แม่คลอดลูก (กำพจน์ มนุญปิจุ) แล้วสลบไป ๑ คืนกับครึ่งวัน ตายายเตรียมจัดงานศพแล้วแม่จึงฟื้น แม่เล่าว่าล่องลอยไปบนฟ้าได้ไปไหว้พระจุฬามณี เที่ยวชมปราสาทที่สวยงาม เมื่อเที่ยวจนทั่วแล้วจึงมีคนพามาส่ง ทันทีที่ฟื้นแม่พูดออกมาเป็นบทสวดมนต์ (จะพูดว่ากระไรลูกชักลืมเสียแล้ว) และถามตายายว่า พระมาบิณฑบาตหรือยัง เวลานั้นเพลแล้ว ในเรื่องที่ล่องลอยไปบนฟ้านี้ แม่มามีประสบการณ์อีกครั้งเมื่อป่วยหนักอยู่ในโรงพยาบาลพญาไท ราวปี พ.ศ. 2525 ออกจากโรงพยาบาลแล้วแม่เล่าว่า มีคนพาแม่ไปเฝ้าเจ้านายของเขา เมื่อซักถามประวัติแล้วเจ้านายบอกว่าเอาคนมาผิดยังไม่หมดอายุให้กลับไปก่อน แม่จึงลอยลิ่วกลับลงมา ขากลับยังเห็นคนยืนมองอยู่ข้างตัวแม่ ครั้งสุดท้ายก่อนเข้าโรงพยาบาลรามาธิบดีแม่ปวดท้องมากแล้วฝันร้าย แม่ตื่นขึ้นมาเล่าให้หลาน (ดวงพร แก้วศิริ) ฟังว่า ผู้ชายตัวใหญ่ผิวดำไล่จับตัวแม่ แม่บอกว่า "ติ๋มช่วยยายด้วย อย่าให้เขาจับยายไป" หลานสาวฟังแล้วรุ่งขึ้นรีบตักบาตรอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรเพื่อขอชีวิตคุณยายไว้ แต่ในที่สุดหลังจากออกจากโรงพยาบาลรามาธิบดีไปอยู่กับลูกชาย ลูกสะใภ้ (นายแพทย์กฤตยา-สุดใจ มนุญปิจุ) ได้ ๑ ปี ๑ เดือน แม่ก็ต้องจากลูกหลานเหลนไปด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2528 เวลา 5.00 น. แม้ลูก ๆ จะคิดถึงแม่ อยากบีบนวดให้แม่ กอดแม่ แต่ลูกก็ทำใจได้ว่าแม่ควรจะมีเวลาพักผ่อนอย่างสงบเสียที ลูกทุกคนขออธิษฐานให้กุศลกรรมทั้งหลายที่แม่ได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิตจงเป็นพลวปัจจัยบันดาลให้แม่ที่รักและเคารพของลูกสิงสถิตอย่างเป็นสุขในสุคติภพชั่วนิรันดร์

ในช่วงที่แม่ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลรามาธิบดี และโรงพยาบาลมหาราช นครราชสีมา นอกจากแม่จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างดียิ่งจากนายแพทย์และพยาบาลแล้ว ลูกหลานที่ต้องตรากตรำเอาใจใส่ดูแลแม่ด้วยความอดทน ๆ อย่างมาก ได้แก่ ติ๋ม (ดวงพร แก้วศิริ) หลานยายของแม่ และเปี๊ย-เล็ก (นายแพทย์กฤตยา-สุดใจ มนุญปิจุ) ลูกชายลูกสะใภ้ของแม่ ทำให้แม่ไม่ว้าเหว่และมีกำลังใจต่อสู้โรคภัยไข้เจ็บ พวกเราทุกคนขอขอบใจอย่างยิ่งไว้ ณ. ที่นี้

กาญจนา หาสิตะพันธุ์

เขียนในนามของลูกทุกคนของแม่

อาลัยคุณยาย

แด่คุณยายที่เคารพรักยิ่งของหลาน ๆ

ตั้งแต่หลานจำความได้ ได้เห็นคุณยายดูแลอยู่ใกล้ ๆ คุณยายรักใคร่หวงใยเมตตาหลาน ๆ ทุกคน คุณยายไปธุระที่ไหน ๆ มาคุณยายจะซื้อขนมมาฝากหลาน ๆ ทุกครั้ง หลานป่วยไข้ไม่สบายคุณยายเฝ้าดูแลบดยาให้บ้างฝนยาให้บ้างกวาดคอให้บ้าง เวลาไม่สบายคุณยายมักจะพูดว่า "ไหนมาดูซิคอแดงไหม? ต้องกวาดคอเสียจะได้หาย" แล้วคุณยายก็จัดแจงฝนสมุนไพรประเภทรากไม้หอม ๆ กับหินบดยา นำยามาผสมบดจนละเอียดจนกระทั่งกวาดคอได้ ยากวาดของคุณยายทั้งหอมทั้งขมชุ่มคอ เมื่อได้กวาดคออาการเจ็บคอจะทุเลาทันที บางครั้งท้องอืดหรือเคล็ดหรือขัดยอกคุณยายจะนำสมุนไพรที่เรียกว่าไพลมาฝนกับหินบดยาซึ่งมีน้ำนิดหน่อยฝนจนข้นแล้วทาบริเวณที่เจ็บให้ อาการจะทุเลาและหายเจ็บ คุณยายรักและห่วงใยหลาน ๆ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าลูก ๆ ของคุณยาย หลาน ๆ ทุกคนมีความภาคภูมิใจที่โชคดีได้เกิดมาเป็นหลาน คุณยายเป็นคนใจบุญไม่เคยว่างเว้นจากการทำบุญทำทานเลย ทุก ๆ วันเวลาเช้าเมื่อพระมาบิณฑบาตบริเวณหน้าบ้าน คุณยายจะตักบาตรและนำกับข้าวใส่ปิ่นโตถวายพระสงฆ์ที่วัดบางหลวงไหว้พระซึ่งเป็นวัดใกล้ ๆ บ้าน ในวันธรรมสวนะและวันเทศกาลต่าง ๆ ที่เป็นประเพณีทางศาสนา คุณยายจะไปทำบุญตักบาตรที่วัด และจะชวนหลาน ๆ ไปด้วย คุณยายรับศีลและถืออุโบสถศีลอย่างเคร่งครัด หลาน ๆ มักจะถือตามอย่าง ผลไม้ที่คุณยายชอบรับประทานมากที่สุดคือทุเรียน เมื่อถึงฤดูทุเรียนออกผลคุณยายจะเป็นผู้ไปซื้อทุเรียนที่จังหวัดนนทบุรีด้วยตนเอง คุณยายซื้อทุเรียนเป็นเข่ง ๆ ซื้อรับประทานกับลูก ๆ หลาน ๆ และนำไปทำบุญ คุณยายมักจะชอบนำกับข้าวและผลไม้ที่คุณยายชอบทำบุญครั้งละมาก ๆ เป็นต้นว่าแกงมัสหมั่น ผัดหมี่กรอบ ยำทวาย ข้าวเหนียวทุเรียน ข้าวเหนียวเปียกลำไย ข้าวเม่าคลุกรับประทานกับกล้วยหอม ฯลฯ ที่ไหนจะมีการทำบุญถ้ามาบอกบุญให้คุณยายทราบแล้ว คุณยายจะร่วมกับรายการบุญกุศลนั้น ๆ ทุกครั้ง โดยปกติแล้วคุณยายเป็นผู้ที่มัธยัสถ์ในการใช้จ่าย ซึ่งมักจะอบรมหลาน ๆ ด้วย แต่ในเรื่องการทำบุญนั้น คุณยายทำได้ครั้งละมาก ๆ คุณยายเป็นที่พึ่งของบุคคลรอบข้าง ใครเดือดร้อนมาพบคุณยายจะได้รับความช่วยเหลือทุกครั้งไป คุณยายเคยเล่าให้ฟังว่า "ยายทำบุญมาตั้งแต่เล็ก ๆ แน่ะ"

เมื่อคุณยายเริ่มป่วยหลาน ๆ ไปเยี่ยม คุณยายจะพูดคุยด้วยเหมือนปกติ ครั้นคุณยายป่วยหนักขึ้นต้องนอนพักรักษาประจำอยู่ที่โรงพยาบาลทุก ๆ ครั้งที่หลาน ๆ ไปเยี่ยม ในขณะที่คุณยายรู้สึกตัวคุณยายก็จะพูดคุยด้วยบางครั้งหัวเราะและยิ้มพร้อมทั้งน้ำตาคลอเบ้าตา เมื่ออาการหนักขึ้นหลาน ๆ ไปเยี่ยมแม้คุณยายจะพูดไม่ได้แล้วคุณยายก็ยังมีน้ำตาคลอเบ้าตา เมื่อคุณยายอาการหนักมากพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลมหาราช จังหวัดนครราชสีมา คุณยายไม่รู้สึกตัวเลย แต่เมื่อหลาน ๆ ไปเยี่ยมดูเหมือนจะรู้สึกตัวขึ้นมาเพราะสังเกตเห็นมีน้ำตาไหลซึมออกมา ขณะที่คุณยายป่วยมากหลานก็ไม่ทราบว่าจะช่วยได้อย่างไรนอกจากการสวดมนต์ไหว้พระขอให้คุณยายไม่ต้องทุกข์ทรมานมาก ในที่สุดคุณยายก็จากไปด้วยอาการสงบ หลาน ๆ มีความเศร้าโศกและอาลัยเป็นอย่างยิ่งที่คุณยายจากไปอย่างไม่มีโอกาสกลับมาพูดคุยกับหลาน ๆ อีก หลาน ๆ ขอน้อมจิตอธิษฐานให้อานิสงส์แห่งบุญกุศลที่คุณยายได้สร้างสมไว้ตลอดชาตินี้ และบุญกุศลที่หลาน ๆ ได้ตั้งจิตอุทิศให้คุณยายได้โปรดบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณยายที่เคารพรักยิ่งไปสู่สุคติในสัมปรายิกภพ และถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้ได้มีโอกาสเกิดมาเป็นหลาน ๆ ของคุณยายอีก

หลาน ๆ

อาลัยคุณย่า

ตอนเด็ก ๆ เจอคุณย่าทีไรก็จะต้องไปแย่งคุณย่าตำหมาก ให้คุณย่าไปนั่งเฝ้าเวลาเล่นน้ำเป็นชั่วโมง ๆ ตั้งแต่เกิดมายังไม่เห็นคุณย่าเคยโกรธเลย ท่านเป็นผู้มีอารมณ์ดียิ้มแย้มแจ่มใสตลอดเวลา ท่านให้ความห่วงใยรักและเข้าใจหลาน ๆ ของท่านทุกคนอย่างทั่วถึง หลานเสียใจที่ไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดคุณย่า เท่าที่ควรเมื่อคุณย่ายังมีชีวิตอยู่ และยิ่งเสียใจมากที่ไม่มีโอกาสได้กราบเท้าคุณย่าเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อคุณย่าจากไป ณ ที่นี้หลานขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยและอานิสงฆ์ผลบุญของคุณย่าได้โปรดนำคุณย่าไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

เหมียว (กวิช)

Detroit, Michigan

11 พย. 85

อาลัย.....คุณยายทวด

แด่คุณยายทวด ที่เคารพรักอย่างสูงของเหลน

เมื่อเหลนยังเล็ก ๆ คุณยายทวดได้ช่วยคุณยายดูแลอย่างใกล้ชิดในเรื่องต่าง ๆ เวลาที่คุณยายทวดไปจังหวัดซื้อของก็จะซื้อขนมมาฝากเหลนทุกครั้ง เมื่อเหลนไม่สบายคุณยายทวดมักจะพูดว่า “คงจะปวดท้อง หรือเจ็บคอ” แล้วจะช่วยหายาให้รับประทาน เช่น ยากวาดเมื่อรับประทานแล้วจะหายเจ็บคอ ครั้งเหลนยังเล็ก ๆ ตอนกลางคืนคุณยายทวดกำลังนอนหลับ เมื่อเหลนร้องเสียงดังคุณยายทวดจะตื่นขึ้นมาช่วยคุณยายดูจนแทบไม่ได้นอนเลย เกือบจะทุกครั้งที่คุณยายทวดได้ยินเสียงร้องของเหลนไม่ว่าจะร้องด้วยความเจ็บปวด เสียใจ กลัว คุณยายทวดจะรีบเข้ามาแล้วปลอบโยนทันที พอถึงวันพระคุณยายทวดจะไปวัดเสมอ ๆ และก็จะชวนเหลนไปวัดด้วย ขณะที่คุณยายทวดป่วยจนต้องเข้าโรงพยาบาลเหลนได้ไปเยี่ยมพร้อมคุณพ่อคุณแม่ เหลนสงสารคุณยายทวดมาก อยากให้คุณยายทวดหายป่วยแต่ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะคุณยายทวดได้จากเหลนไปอย่างสงบเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม เหลนรู้สึกใจหายและเศร้าโศกเป็นอย่างมากในการจากไปของคุณยายทวด

เหลนขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของคุณยายทวดไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

เอ/เอก

หลานย่า หลานยาย หลานสะใภ้

หลานชาย หลานสาว และเหลน

The Resignation of the Bishop

บิช็อพ ลาสึก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์

ผู้แปล : ละม้ายมาศ ศรทัตต์

คำนำ

ประชาชนคนไทยหาได้ทราบไม่ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์นวนิยาย จนกระทั่งคณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ค้นพบ "กรุ" พระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2520. เรื่อง The Resignation of the Bishop นี้ อยู่ในจำนวนพระราชนิพนธ์นวนิยาย 15 เรื่อง ที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นภาษาอังกฤษ ขณะที่ประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษเพื่อทรงศึกษาวิชาการ. เมื่อได้พิจารณาอย่างละเอียดแล้ว พอจะกล่าวได้อย่างไม่ผิดพลาดว่า ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อทรงฝึกภาษาเท่านั้น มิได้มีพระราชประสงค์จะให้พิมพ์เผยแพร่แต่อย่างใดเลย.

แต่คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าฯ (ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า กรว.) เห็นว่า ควรแปลและพิมพ์เผยแพร่เพื่อจะได้ศึกษาพระราชกรณียกิจอย่างละเอียดได้. The Resignation of the Bishop อยู่ในชุดที่พระราชทานชื่อว่า "พระสหายเล่าเรื่อง" เป็นเรื่องที่น่าอ่านมาก ข้าพเจ้าจึงได้ขอให้ ศาสตราจารย์ละม้ายมาศ ศรทัตต์ แปลเป็นภาษาไทย และแปลได้ดีทีเดียว ข้าพเจ้าจึงขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

12 พฤศจิกายน 2526

บิช็อพ ลาสึก
นิยายสเปน

"การที่จะเป็นมนุษย์ปุถุชนด้วย แล้วก็เป็นบาทหลวงด้วยในเวลาเดียวกันน่ะ ไม่เข้าท่าหรอกนะ" นักท่องเที่ยวเอ่ยขึ้นมาระหว่างที่เราคุยกันอยู่คราวหนึ่ง

"แต่ว่า" ผมตั้งข้อสังเกต "ถ้าบาทหลวงไม่ใช่มนุษย์ปุถุชนก็จะเป็นบาทหลวงที่ดีไม่ได้น่ะซี เพราะว่าจะไม่เข้าใจคนที่ตนต้องสอนและต้องปลอบโยนเมื่อมีทุกข์"

"ก็จริงเหมือนกัน" นักท่องเที่ยวตอบ "อดีตบิช็อพ[2] คนหนึ่งซึ่งคุ้นเคยกับผมดีก็มักพูดอย่างนั้นเสมอ เขาว่านักบวชนั้นจะควรแก่การยกย่องที่สุดก็ต่อเมื่อได้เคยรู้รสชาติของชีวิตฆราวาสที่มีความสุขมาก่อน แล้วจึงยอมสละความสุขนั้นมาเป็นนักบวชด้วยความสมัครใจ บิช็อพคนที่ผมพูดถึงก็จัดอยู่ในพวกนักบวชประเภทนี้ แล้วเขาก็รู้สึกภูมิใจว่าเขาเป็นนักบวชที่ดีด้วย ต่อมาก็เกิดเรื่อง ซึ่งทำให้บิช็อพคนนี้เปลี่ยนความคิด และไม่ยอมพูดถึงข้อได้เปรียบเสียเปรียบของการมีครอบครัวก่อนบวชอีกเลย"

นักท่องเที่ยวเอนตัวไปข้างหลัง และสูบซิการ์ท่อนที่เหลืออย่างเงียบ ๆ อยู่สักครู่ เหล้าในแก้วข้างตัวเขาพร่องไปเกือบหมดแล้ว ผมจึงรินเหล้าเติม และยื่นซิการ์ให้เขาอีกมวนหนึ่ง เพื่อไม่ให้เขาเลิกพูดถึงบิช็อพเพื่อนเขา นักท่องเที่ยวหัวเราะ

"ผมรู้น่ะว่าคุณไม่ยอมให้ผมกลับ" เขากล่าวพลางยิ้ม

"ผมไม่ให้คุณกลับหรอก จนกว่าคุณจะเล่าเรื่องบิช็อพของคุณให้ผมฟัง" ข้าพเจ้าตอบ

"เขาไม่ได้เป็นบิช็อพแล้วละ" เพื่อนของข้าพเจ้าพูดต่อ "เขาพบว่า เขาไม่สามารถเป็นบาทหลวงที่ดีแล้วก็เป็นพ่อบังเกิดเกล้าของลูกในเวลาเดียวกันได้ ความรู้สึกของพ่อนี่แหละที่บังคับให้เขาจำต้องทำสิ่งที่ขัดกับหน้าที่ต่อศาสนา เขาจึงต้องลาจากเพศนักบวชมาเป็นฆราวาส เอาละ ผมจะเล่าให้คุณฟังตั้งแต่ต้นจนจบ"

ราฟาเอล เกเรโร แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย เจ้าสาวเป็นคนบอบบาง เรื่องนี้มีคนเคยเตือนราฟาเอลแล้วเหมือนกัน แต่เขาไม่ยอมฟังเพราะกำลังหลงรักเธอ ฝ่ายเจ้าสาวก็พอกัน เธอยืนกรานเช่นเดียวกับหญิงสาวทั้งหลายว่า เธอไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ถ้าไม่ได้แต่งงานกับราฟาเอล เกเรโร ความจริงก็ไม่มีใครเชื่อหรอก

1 **แปลจากพระราชนิพนธ์เรื่อง "The Resignation of the Bishop" ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งในชุด "My Friend the Traveller" ฯพณฯ หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล ให้ชื่อว่าชุด "พระสหายเล่าเรื่อง" ฯพณฯ ได้แปลแล้ว 2 เรื่อง คือ "Castel di San Gabrielle" (ปราสาท เซนต์ กาบริเอลล์) กับ "O Hana San" (โอ ฮานา ซัง)**

2 **นักบวชชั้นผู้ใหญ่ในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ปกติมีอำนาจปกครองอาณาบริเวณที่ศาสนจักรกำหนดด้วย ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติว่า มุขนายกมิสซัง แต่ในที่นี้ขอใช้ทับศัพท์**

นอกจากตัวเธอเอง และราฟาเอล กับแพทย์ประจำครอบครัวของฝ่ายหญิง ซึ่งบอกว่าเธออาจตายไปจริง ๆ ก็ได้ด้วยโรคที่นิยมเรียกกันว่า "อกหัก" หญิงสาวกับชายหนุ่มคู่นี้ก็เลยแต่งงานกันและมีความสุขมาก แต่ว่าความสุขนี้ก็อยู่ได้ไม่นาน แต่งงานกันยังไม่ทันครบปี ภารยาสาวก็คลอดลูกตาย ลูกคนนี้เป็นผู้หญิง ได้ชื่อว่า โดโลเรส ข้างฝ่ายราฟาเอลนั้นก็เศร้าโศกเสียใจมากที่สูญเสียภรรยาไป จึงสละทางโลก ออกบวชเป็นพระ ทิ้งลูกน้อยไว้ให้น้องสาวเลี้ยงดู

ราฟาเอลเป็นนักบวชที่ดี ปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด จึง "ขึ้น" เร็ว จนกระทั่งได้รับแต่งตั้งเป็นบิช็อพแห่งซารากอสซาในที่สุด โดโลเรสนั้นเล่าก็เติบโตขึ้นเป็นสาวสวย ประพิมพ์ประพายคล้ายแม่มากทีเดียว พออาตายโดโลเรสก็ย้ายไปอยู่กับพ่อที่ซารากอสซา เกเรโรนั้นมีอำนาจเหนือผู้คนในเขตที่ตนปกครองในฐานะบิช็อพ แต่โดยปกติแล้ว โดโลเรสมีอำนาจเหนือเกเรโรอีกทีหนึ่ง โดโลเรสมาอยู่ซารากอสซาได้ไม่นาน ก็ปรากฏว่ามีคนสนใจมาขอเรียนธรรมกับบิช็อพเกเรโรกันมากมาย มีทั้งคนที่สนใจจริง ทั้งคนที่ทำเป็นสนใจในเรื่องศาสนา มารดาของบิช็อพเป็นคนอเมริกัน บิช็อพก็เลยได้ความคิดมาจากมารดาบ้างเล็กน้อยว่าควรจะอบรมเลี้ยงดูลูกสาวของตนเองอย่างไร แทนที่เขาจะกักลูกสาวให้เห็นโลกเฉพาะในกรอบที่กำหนด เขายอมให้เธอคบหาสมาคมอย่างเสรีกับชายที่มาเยี่ยมเยียน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เธอได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินยิ่งกว่าหญิงสเปนรุ่นราวคราวเดียวกันมาก

ในบรรดาแขกที่มาเยี่ยมเยือนนี้มี เคานต์ อันโตนิโอ โมเรส เด ลา เบกา แห่งมอนต์คอร์บี หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "เดล เบกา" รวมอยู่ด้วย ชายผู้นี้แสดงอย่างเปิดเผยว่ามีความผูกพันในตัวโดโลเรส และไม่ปิดบังด้วยว่าสักวันหนึ่งเขาจะขอแต่งงานกับลูกสาวท่านบิช็อพ ส่วนโดโลเรสซึ่งต่างกับหญิงสเปนอื่น ๆ ก็มิได้รอให้ความรักของเธอดำเนินไปตามประเพณีนิยม กลับสมัครรักใคร่ศิษย์คนหนึ่งของบิดา ชื่อ คริสโตบาล โคโลน คริสโตบาลเป็นชายหนุ่มรูปงาม *"งามเกินกว่าที่จะรับใช้ศาสนา"* ดังที่โดโลเรสกล่าวอย่างคะนองปาก อันที่จริงเขาก็เป็นคนดีทุกอย่างเสียอย่างเดียวคือหึงจัด เขาเห็นใคร ๆ เป็นคู่แข่งไปหมด ไม่ว่าใครจะเข้าไปใกล้โดโลเรส เขาเป็นต้องเกลียดน้ำหน้าหมดทุกคน ถึงแม้ว่าเขาเองก็มั่นใจอยู่แล้วว่าโดโลเรสนิยมชมชอบเขา อากัปกิริยาของโดโลเรสแสดงอย่างชัดแจ้งว่าเธอต้องใจคริสโตบาล หนุ่มรูปงาม มากกว่าคนอื่น แม้ว่าเธอจะไม่ได้แสดงด้วยวาจา เหตุการณ์ทั้งหลายทั้งปวงก็น่าจะลงเอยด้วยดีสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้อง หากไม่มีใครมาก่อกวน

นั่นก็คือหลานสาวของบิช็อพ ชื่อ คอนสเวโล ซึ่งมาอยู่ที่บ้านของบิช็อพที่ซารากอสซาเหมือนกัน ลำพังคอนสเวโลเอง ถ้าไม่เอาไปเทียบกับคนอื่น ก็ดูไม่ขี้ริ้วขี้เหร่นัก แต่ถ้าเทียบกับโดโลเรสแล้วก็ทิ้งกันไกลลิบทีเดียว โดโลเรสนั้นเอวบางร่างน้อย มือเท้าเล็กที่สุดในซารากอสซา ส่วนคอนสเวโลนั้นรูปร่างค่อนข้างจะเทอะทะ หน้าตาก็พื้น ๆ มือเท้าใหญ่ โดโลเรสเป็นคนร่าเริง ส่วนคอนสเวโลนั้นดูจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ ทั้งสองคนนี้นัยน์ตาดำเป็นมันขลับครือกัน แต่ของคนแรกนั้นดูยิ้มแย้มอยู่ตลอดเวลา ส่วนของคนหลังมีแววดุ แม้กระทั่งเวลาที่ริมฝีปากเธอแย้มยิ้ม อันที่จริงลูกพี่ลูกน้องสองคนนี้สนิมสนมกันดี และไม่มีเรื่องอะไรจะต้องปิดบังไม่ให้อีกคนหนึ่งรู้ หรืออาจมีบ้างก็ไม่มาก ด้วยความไว้เนื้อเชื่อใจในญาติสนิท วันหนึ่งโดโลเรสเล่าความในใจให้คอนสเวโลฟังว่าเธอรักคริสโตบาล โคโลน คอนสเวโลก็รับฟังโดยมิได้ออกความเห็นว่ากระไร แต่ทว่านับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาเธอก็เริ่มเหินห่างจากโดโลเรสเสมือนหนึ่งไม่ใช่ญาติสนิท เธอรู้สึกเกลียดโดโลเรสขึ้นมาทันที เพราะเธอเองก็ต้องใจในหน้าตาท่าทางคมสันของคริสโตบาลเช่นกัน ด้วยอารมณ์แรงร้อนแบบสเปน เธอตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ว่าจะต้องชิงคริสโตบาลมาเป็นของเธอให้ได้ไม่เร็วก็ช้า บัดนี้เธอพบคู่แข่งแล้ว จึงตัดสินใจว่าจะต้องกำจัดเสียให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม เธอคิดอยู่หลายตลบ แล้วจึงตกลงใจเลือกแผนการที่เธอคิดว่าปลอดภัยที่สุด ทุกวันเธอจะพูดกับเคานต์เดลเบกาถึงโดโลเรส แนะนำเขาว่าควรจะรีบแต่งงานกับโดโลเรสเสีย เพราะมีคนหมาย

ปองเธอมากมาย มิฉะนั้นอาจจะสายเกินไป ในที่สุดแผนการนี้ก็สำเร็จสมประสงค์ เคานต์อันโตนิโอจัดการสู่ขอโดโลเรสต่อบิช็อพ

"สำหรับตัวผมเองนั้น" มอนซีนญอร์[1] เกเรโรกล่าว "ผมไม่ขัดข้องที่ลูกสาวผมจะแต่งงานกับคนตระกูลสูงอย่างคุณ แต่ผมรักลูกผมและมีความปรารถนาอยู่อย่างเดียว คืออยากเห็นแกมีความสุข เพราะฉะนั้นผมต้องขอผัดเวลาสักหน่อยก่อน ต่อเมื่อแน่ใจว่าตัวแกเองต้องการอย่างไรแล้ว จึงจะตอบให้คุณทราบ"

เวลาต่อมาในวันเดียวกันนั้น บิช็อพได้เรียกลูกสาวมาพบ

"คุณพ่อขา ทำไมคุณพ่อถึงดูขึงขังนักคะ" โดโลเรสพูดอย่างสนุก ขณะที่เข้ามาในห้องเขียนหนังสือ

"พ่ออยากจะพูดอะไรกับลูกสักหน่อยจ้ะ" เขาตอบ พลางชี้ให้เธอนั่งที่เก้าอี้นวมตัวเดียวที่เขามีอยู่

"เดี๋ยวก่อนค่ะ" เธอพูด "ลูกไม่นั่งจนกว่าคุณพ่อจะบอกลูกก่อนว่าจะไม่ดุลูก วันนี้ลูกดีมากตลอดวันเลยค่ะ"

"ไม่หรอก" บิดาของเธอกล่าว "พ่อไม่ดุลูกหรอกจ้ะ พ่ออยากจะถามอะไรลูกสักหน่อยเท่านั้นแหละ ไม่ใช่เรื่องเล่น ๆ แล้วก็สำคัญมากด้วยจ้ะ"

โดโลเรสหาวเป็นการใหญ่

"เรื่องการแต่งงานของลูกน่ะ" บิช็อพกล่าวต่อไปด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ

โดโลเรสหายง่วงทันที ดวงตาอันวาวใสแสดงความกระวีกระวาด บิช็อพยิ้ม เพราะยังไม่เคยเห็นหญิงคนไหนที่ไม่หูผึ่งขึ้นมาโดยฉับพลัน เมื่อได้ยินคนกล่าวขวัญถึงเรื่องการแต่งงาน เพราะถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าก่อนหน้านั้นเธอจะรู้สึกเบื่อหน่ายเพียงใดก็ตาม

"หรือคะ" โดโลเรสถาม

"เคานต์ เดลเบกา นี่ลูกคิดว่าเป็นยังไง" บิช็อพถาม

"เคานต์ อันโตนิโอ โมเรส เด ลา เบกา แห่งมอนต์คอร์บี" โดโลเรสกล่าว "เอ้อ ลูกคิดว่า เขามีชื่อยาวดีค่ะ"

"อย่าพูดเป็นเล่นไปน่ะ" บิดาของเธอพ้อ "บอกพ่อหน่อยซิว่าลูกเห็นเขาเป็นอย่างไร"

"ก็เห็นเขาเป็นคนพื้น ๆ ธรรมดา ๆ เท่านั้นแหละค่ะ" เธอตอบตรง ๆ

"แต่ก็ไม่พื้น ๆ อย่างเพื่อนหนุ่ม ๆ ของลูกอีกหลายคนนะจ๊ะ" บิช็อพตั้งข้อสังเกต

"แล้วอายุอานามก็เกือบสี่สิบเข้าไปแล้ว" โดโลเรสกล่าว

"นั่นไม่ใช่ความผิดของเขานี่จ๊ะ" บิช็อพติง "แล้วคนปูนนี้น่ะ เป็นสามีที่ดีกว่าคนหนุ่ม ๆ เสียอีกนะ"

"แต่ลูกไม่เห็นว่าเขาจะเกี่ยวกับลูกยังไงเลยนี่คะ" เธอพูด

"เกี่ยวซิลูก" บิดาตอบ "เขามาพูดจาสู่ขอลูกน่ะซีจ๊ะ"

"แล้วคุณพ่อว่ายังไงล่ะคะ" เธอถาม

"พ่อบอกเขาว่าพ่อน่ะไม่ขัดข้องหรอก" บิช็อพตอบ "แต่พ่อจะต้องพูดกับลูกก่อน ถ้าจะให้พ่อลงความเห็นในเรื่องนี้ละก็ พ่อก็จะต้องบอกลูกว่า ให้รับเขาเถิด เขาเหมาะสมกับลูกมากทีเดียว"

"แต่ว่าลูกไม่รักเขานี่คะ" เธอประท้วงอย่างกระเง้ากระงอด

"นานไปก็รักเขาเองแหละจ้ะ" บิดาพูดด้วยความอ่อนโยน "พ่อรู้ว่าเขารักลูก แล้วก็จะเป็นสามีที่ดีของลูกด้วย ขอให้ลูกจำไว้เถิดว่า พ่อน่ะมีความต้องการอยู่อย่างเดียวเท่านั้นแหละ คืออยากเห็นลูกเป็นฝั่งเป็นฝาและมีคนดูแลที่ดี ลูกจะผัดเวลาเอาไปคิดก่อนก็ได้ ตกลงใจอย่างไรเมื่อไรจึงค่อยบอกพ่อ"

---

1 เป็นคำเรียกหรือนำหน้าชื่อนักบวชชั้นผู้ใหญ่ในนิกายโรมันคาทอลิก

นับแต่วันนั้นเป็นต้นไป โดโลเรสก็ถูกกักตัวให้อยู่ตามลำพังคนเดียวตามคำสั่งของบิช็อพ ใครจะไปพบเธอไม่ได้ แม้แต่เคานต์อันโตนิโอเอง สำหรับคริสโตบาล โคโลน นั้น บิช็อพไม่ยอมให้พบกับโดโลเรสเด็ดขาด เนื่องจากคอนสเวโลเล่าให้ฟังถึงความลับของโดโลเรสที่เปิดเผยกับตน โดยทำทีว่าตนถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องบอกกล่าวให้ลุงทราบ มอนซีนญอร์จึงต้องหาทางป้องกันก่อนที่จะเกิดเรื่องไม่เหมาะไม่งามขึ้น

"กำแพงศิลาหาอาจเป็นเรือนจำไม่
ซี่เหล็กใช่จะมั่นคงเป็นกรงขัง" [1]

เป็นความจริงที่สุดในกรณีนี้ บ้านของบิช็อพนั้นมีผนังเป็นหิน หน้าต่างชั้นล่างติดลูกกรงเหล็กไว้แน่นหนาเช่นเดียวกับบ้านส่วนมากในสเปน แต่ถึงกระนั้นก็ไม่สามารถกีดกั้นมิให้โดโลเรสพบปะพูดจากับชายคนรักทุกคืนได้ โดยที่เขายืนอยู่นอกหน้าต่างและเธออยู่ข้างใน การที่โดโลเรสจะออกไปนอกบ้านหรือจะให้คนรักเข้ามาในบ้านก็ไม่มีความลำบากเลยแม้แต่น้อย ทั้งนี้ก็เพราะความไม่คงเส้นคงวาของคนสเปนที่ทิ้งประตูด้านหน้าเปิดไว้ในเมื่อป้องกันด้านหน้าต่างเสียแข็งแรง แต่ทั้งสองก็รักษาเกียรติมิได้ล่วงล้ำเขตดังกล่าวนี้ อย่างน้อยที่สุดก็ในระยะแรก ต่อมาภายหลังเมื่อถูกเกลี้ยกล่อมทุกวันให้แต่งงานกับเคานต์อันโตนิโอ โดโลเรสจึงตกลงยินยอมที่จะหนีตามคริสโตบาลไป ทั้งสองช่วยกันกะการทางช่องหน้าต่าง ตอนค่ำของวันที่นัดหมายคริสโตบาลจะนำม้ามาคอยอยู่ที่ใต้ต้นไม้ใกล้ตัวบ้าน เขาเองจะซุ่มรออยู่ในเงากำแพงข้างประตูด้านหน้า โดโลเรสจะรวบรวมเครื่องเพชรนิลจินดาและของอื่น ๆ ที่เธอหวงแหน แล้วเล็ดลอดออกไปทางประตูด้านหน้าซึ่งเปิดอ้าอยู่ไปสมทบกับคริสโตบาล ทั้งสองก็จะขึ้นม้าไปด้วยกัน แล้วไปเข้าพิธีแต่งงานกัน แผนการนี้คงจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากแต่โดโลเรสเป็นคนที่ไม่ระแวงสงสัยคนอื่น จึงเล่าเรื่องนี้ให้คอนสเวโลฟังด้วยความไว้เนื้อเชื่อใจ

ตกค่ำเมื่อคริสโตบาล โคโลน มายังหน้าต่างที่เคยมาคุยกับหญิงคนรักของเขาทุกคืน เขาก็ประหลาดใจที่พบชายคนหนึ่งยืนอยู่ที่หน้าต่างนั้นก่อนแล้ว ในห้องมีหญิงคนหนึ่งกำลังคุยอยู่กับชายคนนั้น จากเงาไม้ที่เขายืนอยู่ เขาเพ่งตามอง เห็นหญิงนั้นสวมเสื้อและผ้าลูกไม้คลุมศีรษะเหมือนที่เขาเคยเห็นโดโลเรสสวมบ่อย ๆ ทันใดนั้นไฟริษยาก็ลุกพึ่บขึ้นมาในหัวใจเขา เขาอยากจะวิ่งเข้าไปแทงชายที่ยืนอยู่นอกหน้าต่างนั้นให้ตาย แต่ก็ยับยั้งชั่งใจไว้ได้โดยปลอบใจตนเองว่า หญิงนั้นคงไม่ใช่โดโลเรส เพราะขณะนี้เป็นเวลาที่โดโลเรสน่าจะอยู่ข้างในและเตรียมตัวที่จะหนีไปด้วยกันมากกว่า เขาจึงยืนคอยเงียบ ๆ อยู่ในเงา สักครู่ก็ได้ยินเสียงเอ่ยชื่อเขา เขาจึงเงี่ยหูฟังเต็มที่

"สายของฉันบอกว่าคุณกำลังจะหนีตามคริสโตบาล โคโลน ไป" ชายผู้นั้นกล่าว "แล้วคุณยังบอกได้ว่าคุณรักผม"

"แต่ดิฉันก็รักคุณจริง ๆ ค่ะ" หญิงสาวประท้วง "คุณไม่เห็นหรือคะว่า นั่นน่ะเป็นอุบายต่างหากล่ะ คุณพ่อกักตัวดิฉันไว้ในห้องนี้ และไม่ยอมให้ดิฉันแต่งงานกับคุณหรือกับใครทั้งนั้น ดิฉันจึงนัดกับคริสโตบาลว่าจะหนีไปกับเขา ไปกลางทางคุณก็ไปชิงตัวดิฉันกลับมา คุณพ่อก็จะต้องยอมให้ดิฉันแต่งงานกับคุณแน่ ๆ เพราะนึกถึงบุญคุณนี้ คุณไม่เห็นรึคะ"

"ผมเห็นแล้วละทีนี้" ชายผู้นั้นร้องออกมาด้วยความตื่นเต้นดีใจ "คุณนี่หลักแหลมจริง ๆ ยอดรักของผมช่างวิเศษเหลือเกินที่คิดแผนการณ์นี้ขึ้นมาได้ บทบาทที่ผมจะต้องแสดงนั้น ผมก็จะไม่ให้ผิดพลาดเลย เชื่อผมเถอะ ผมจะกลับไปเตรียมตัวก่อนนะจ๊ะ"

---

1 ภิญโญ ศรีจำลอง แปลเป็นร้อยกรอง

เขาจูบมือที่หญิงสาวยื่นมาให้ทางช่องลูกกรง แล้วก็เดินฝ่าความมืดไป พลางทำเพลงเบา ๆ ในลำคอด้วยความกระหยิ่มใจ ฝ่ายคริสโตบาลนั้นรู้สึกเดือดดาลจนแทบจะฆ่าไม่ว่าใครที่มาขวางหน้า โชคดีที่ไม่มีใครอยู่ที่นั่นนอกจากตัวเขาเอง จึงไม่มีใครให้เขาฆ่า สักครู่เขาก็ผลุนผลันไปจากต้นไม้ที่เขายืนพิงอยู่

ครั้นถึงเวลานัด เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเงียบสงัดลงแล้ว โดโลเรสก็แอบออกมานอกบ้าน เธอสวมเสื้อสีขาวมีเสื้อคลุมสีดำทับอีกทีหนึ่ง และมีผ้าลูกไม้สีขาวคลุมกระชับศีรษะ ในมือของเธอมีห่อเล็ก ๆ เป็นห่อของมีค่าที่เธอหวงแหนที่สุด เธอเหลียวซ้ายแลขวา แต่ไม่พบอะไรนอกจากเงาไม้ตะคุ่ม ๆ ไกลออกไปมีแสงตะเกียงจากลานบ้านส่องลงมาเป็นหย่อม ๆ เธอแปลกใจว่าทำไมชายคนรักของเธอจึงยังไม่มา เกิดอุบัติเหตุแก่เขาหรือเปล่าหนอ เธอยืนรี ๆ รอ ๆ อยู่สักครู่ แล้วก็ทำเป็นใจกล้า เดินไปยังที่ซึ่งคริสโตบาลนัดว่าจะนำม้าคอยท่าอยู่ สักครู่ต่อมาใจของเธอเต้นแรงด้วยความดีใจ เมื่อเห็นชายคนหนึ่งสาวเท้าเข้ามาหาเธอ คงจะเป็นชายคนรักของเธอแน่ เธอตั้งใจว่าจะต้องต่อว่าให้สาสมที่เขามาช้า แต่เมื่อชายคนนั้นเข้ามาใกล้เธอก็รู้สึกผิดหวังอย่างยิ่งเมื่อเห็นว่าไม่ใช่คริสโตบาล

"ขอโทษ" ชายผู้นั้นกล่าวเมื่อมาถึง "คุณคือซีนญอริตา[1] โดโลเรส เกเรโร ใช่ไหมครับ"

"ใช่ค่ะ" เธอตอบ

"ซีนญอร์[2]คริสโตบาล โคโลน ให้ผมช่วยนำจดหมายนี้มาให้คุณ" เขาอธิบาย

เธอรับจดหมายด้วยมืออันสั่นเทา "กรุณาชูตะเกียงของคุณขึ้นหน่อยค่ะ ดิฉันจะได้อ่าน" โดโลเรสกล่าว ชายผู้นั้นทำตามที่เธอขอร้อง ข้อความที่เธออ่านมีดังนี้

"คืนนี้ผมได้พบว่า แสงแห่งความสัตย์อาจจะฉายออกมาจากดวงตาของยูดาส[3]ก็ได้ ดังนั้นผมจึงจะไปเสียให้พ้นจากซารากอสซาตลอดกาล ลาก่อน"

ไม่มีลายเซ็นชื่อผู้เขียน แต่โดโลเรสจำได้ว่าเป็นลายมือของคริสโตบาล

นี่หมายความว่ากระไร เธออ่านแล้วอ่านอีกก็ยังไม่รู้เรื่องมากไปกว่าเดิม

"ซีนญอร์คริสโตบาลอยู่ที่ไหนคะ" เธอถาม น้ำเสียงแสดงความกระวนกระวาย

"ป่านนี้เขาคงไปไกลโขแล้วละครับ" ชายคนนั้นตอบ "เขาสวนทางกับผมเมื่อสักครู่นี้เอง และขอให้ผมนำจดหมายมาให้คุณ เขาขี่ม้าไปครับ"

"มีใครไปกับเขาหรือเปล่าคะ" เธอถาม

"มีคนใช้สองคนครับ" ชายผู้นั้นตอบ

"เขาไปทางถนนไหนคะ" เธอถาม

"ทางถนนไปเมืองปามปาลูนา" เขาตอบ

"คุณคิดว่าจะตามไปทันเขาไหมคะ ถ้าหากดิฉันจะขอให้คุณช่วยถือจดหมายไปให้เขา" เธอถามด้วยความวิตกกังวล

ชายผู้นั้นยักไหล่ "ม้าที่ซีนญอร์ขี่ไปนั้นวิ่งเร็วมากครับ" เขากล่าว "แล้วผมก็ไม่มีม้าด้วย แต่ถึงแม้ผมจะมีม้า ก็ไม่แน่ว่าจะหาเขาพบ ซีนญอร์คริสโตบาลอาจไปไหนต่อไหนก็ได้ ผมตามหาเขาทั่วสเปนไม่ได้หรอกครับ"

---

1 คำนำหน้าสุภาพสตรีโสด แสดงความเคารพ

2 คำนำหน้าสุภาพบุรุษ แสดงความเคารพ

3 ยูดาส อิสคาริอ็อท สาวกคนหนึ่งของพระเยซู ภายหลังทรยศต่อพระองค์ โดยทั่วไปหมายถึงผู้ทรยศ

"คุณจะได้รับค่าตอบแทนอย่างสูงเทียวนะคะ ถ้าคุณรับปาก" โดโลเรสกล่าว แล้วถอดแหวนวงหนึ่งยื่นให้เขา "นี่ไงคะ คุณจะได้รับแหวนวงนี้ตอบแทน ถ้าคุณรีบจะนำจดหมายของดิฉันไปให้คริสโตบาล"

"เก็บเครื่องเพชรของคุณไว้เถิด" ชายผู้นั้นกล่าวห้วน ๆ แต่ไม่ถึงกับแข็งกร้าว "ผมเป็นคนยากจนก็จริง แต่ก็ใช่ว่าจะคดในข้องอในกระดูก หลอกลวงหญิงสาวเอาเครื่องเพชรของเธอ โดยรับทำงานที่ผมรู้อยู่แก่ใจดีว่ายังไง ๆ ก็ทำไม่ได้ ผมเสียใจครับที่ช่วยอะไรไม่ได้ ราตรีสวัสดิ์ครับ ซีนญอริตา"

พอสิ้นคำ ร่างของชายผู้นั้นก็ลับไปในความมืด ปล่อยให้โดโลเรสยืนอยู่คนเดียว เธอหันกลับเดินไปบ้านงุนงงคิดอะไรไม่ออก เธอเข้าไปในบ้าน แล้วย่องขึ้นบันไดไปยังห้องของเธอคล้ายคนละเมอ อาศัยแสงเทียนเธออ่านจดหมายฉบับนั้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าหลายตลบ อย่างน้อยที่สุดก็มีข้อที่แจ่มแจ้งอยู่ข้อหนึ่ง เขาตั้งฉายาเธอว่ายูดาส ข้อนี้ทำให้เธอช้ำใจยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด เธอทำอะไรหรือเขาจึงตั้งฉายาเธอเช่นนี้ เธอไม่ซื่อต่อเขาอย่างไร เธอจำไม่ได้แม้แต่กรณีเดียวที่เขาสมควรจะกล่าวหาเธอเช่นนี้ การประณามโดยไม่ฟังเหตุผลของเธอเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง คิดได้เช่นนี้แล้ว น้ำตาก็ไหลพราก เธอร้องไห้สะอึกสะอื้นจนกระทั่งหลับไปด้วยความเหนื่อยอ่อน.

รุ่งเช้าโดโลเรสย่องไปที่ห้องคอนสเวโล นัยน์ตาของเธอบวมช้ำ จิตใจหดหู่ เธอเล่าความทุกข์ของเธอให้คอนสเวโลฟังอย่างละเอียดลออโดยไม่อำพรางเลยแม้แต่น้อย คอนสเวโลก็แสดงความเห็นอกเห็นใจ ปลอบโยนเธอว่า ไม่ควรเศร้าโศกเสียใจที่ถูกชายทอดทิ้ง เพราะการที่เขาทำเช่นนั้นย่อมแสดงว่าเขาไม่มีค่าควรแก่เธอ พร้อมทั้งอธิบายว่า ตลอดเวลาคริสโตบาลอาจรักเธอเล่น ๆ เท่านั้น ครั้นเขาเห็นว่าเรื่องชักจะไปไกลก็เลยถอนตัว โดโลเรสนั้นสมองตื้อเพราะความปวดร้าวใจ ยอมรับคำอธิบายของคอนสเวโลโดยดีและมิได้ปริปากว่ากระไร เธอกลับไปยังห้องของเธอ แล้วปิดประตูลงกลอนขังตนเองอยู่ในห้องตลอดวัน อ้างว่าเธอปวดศีรษะ

ฝ่ายคอนสเวโลนั้น เธอเกิดความรู้สึกเป็นครั้งแรกว่า เธออาจจะพูดมากเกินการไปเสียแล้ว คริสโตบาลก็จากซารากอสซาไปเสียแล้ว และไม่มีใครทราบด้วยว่าเขาไปแห่งหนตำบลใด เธอเริ่มสำนึกว่า ความสำเร็จนั้นจะมีประโยชน์อันใดเล่า ในเมื่อเธอเองมิได้รับผลตามที่ต้องการเลย การที่เธอทำให้คริสโตบาลต้องพลัดพรากจากโดโลเรสนั้นก็เป็นการพรากเขาจากตัวเธอเองด้วยเหมือนกัน ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่เธอรู้สึกเสียใจที่แผนการของเธอสำเร็จเป็นอย่างดี เธอเริ่มคิดว่า จะนำคริสโตบาลกลับมาซารากอสซาด้วยวิธีใดจึงจะแนบเนียนที่สุด แต่อย่ากระนั้นเลย หากโดโลเรสยังครองตนเป็นโสดอยู่ โอกาสที่เธอและคนรักของเธอจะคืนดีกันก็ย่อมมีอยู่เสมอ ดังนั้นจึงควรจัดการให้โดโลเรสแต่งงานไปเสีย ด้วยเหตุนี้คอนสเวโลจึงหนุนให้เคานต์ เดล เบกา เร่งเร้าเรื่องการสู่ขอโดโลเรส เธอคุยกับโดโลเรสถึงเคานต์ เดล เบกา ทุกวัน ในที่สุดเมื่อถูกบิดาเร่งเร้าและถูกคอนสเวโลกวนใจหนักขึ้น โดโลเรสก็ยินยอมแต่งงานกับเคานต์ อันโตนิโอ โมเรส เด ลา เบกา แห่งมอนต์คอร์บี ทั้งบิช็อพและคอนสเวโล และแม้แต่เคานต์ เดล เบกา เอง ก็ไม่ทราบว่าสาเหตุที่แท้จริงที่โดโลเรสยินยอมนั้นคือข่าวเรื่อง คริส-โตบาล โคโลน หันเข้าพึ่งศาสนาเป็นเครื่องปลอบประโลมใจเสียแล้ว

ชาวเมืองซารากอสซา รวมทั้งบิช็อพเอง พากันกล่าวขวัญว่าเคานต์ อันโตนิโอ โมเรส เด ลา เบกา แห่งมอนต์คอร์บี นั้นคู่ควรกับบุตรสาวคนสวยของบิช็อพที่สุด เคานต์ เดล เบกา นั้นสืบเชื้อสายจากตระกูลเก่าซึ่งเป็นที่นับหน้าถือตาตระกูลหนึ่ง อันที่จริงเชื้อสายของเขามาจากสองตระกูลซึ่งมาเป็นทองแผ่นเดียวกันมากกว่าใจรัก ดังนั้น บิช็อพจึงพออกพอใจในการแต่งงานของบุตรสาวมาก ทุกคนในซารากอสซาก็พากันชมชอบไปด้วย ส่วนโดโลเรสเองนั้นมิได้ยินดียินร้ายแต่ประการใดเลย แม้ว่าเธอจะไม่รักเคานต์ เดล เบกา แต่อย่างน้อยที่สุดเขา

ก็ไม่เป็นอันตรายแก่เธอ และคงไม่ทำให้เธอรำคาญมากนัก เขาไม่เคยเล่าเรื่องราวของเขาที่ผ่านมาแล้วให้เธอฟังเลย เธอเองก็คร้านที่จะถาม

แต่ชะตากรรมก็ไม่ปล่อยให้เธอโง่เขลาอยู่นาน แม้ว่าเธอจะไม่ได้เสาะแสวงเรื่องชีวิตในอดีตของสามีแต่จู่ ๆ ก็มีคนขุดคุ้ยขึ้นมาใส่หน้าเธอจนได้ ภายหลังการแต่งงานเพียงสองสามวัน ขณะที่เธอนั่งอยู่ในห้องรับแขกในบ้านพักตากอากาศของสามีนอกเมืองซารากอสซา คนรับใช้ก็นำหญิงคนหนึ่งเข้ามาหา ผู้มาเยือนนี้เป็นคนร่างใหญ่ ผมดกดำสนิท นัยน์ตาดำเป็นมันปลาบ ริมฝีปากแสยะแสดงความเย้ยหยันอยู่เป็นนิจ นอกจากนี้ใบหน้าก็ยังแสดงอย่างแจ้งชัดว่ามีการนำศิลปะมาช่วยเสริมธรรมชาติ หญิงผู้นี้พินิจพิจารณาโดโลเรสอยู่ครู่หนึ่งโดยมิได้พูดว่ากระไร

"อ้อ" เขาเน้นถ้อยเน้นคำ "คุณน่ะเป็นคนล่าสุดไม่ใช่เรอะ"

"ดิฉันไม่เข้าใจว่าคุณหมายความว่าอย่างไร" โดโลเรสพูดพลางลุกขึ้น

"อ๋อ" หญิงผู้นั้นพูดเสียงดังพลางหัวเราะ ซึ่งโดโลเรสเห็นว่าน่าขยะแขยง "คุณไม่ค่อยจะเข้าใจงั้นรึท่านเคานต์คงจะไม่ได้เล่าให้คุณฟังถึงคนที่เขาได้มาก่อนคุณกระมัง"

"ไม่ได้เล่า" โดโลเรสกล่าวตะกุกตะกัก

"เอ้า ดีละ" เขาเยาะ "ก่อนหน้าคุณน่ะ มีหลายคนเชียวละ แต่ฉันคิดว่าฉันเป็นคนที่เขาอยู่ด้วยนานที่สุด"

"ดิฉันไม่ทราบว่าคุณเป็นใคร" โดโลเรสกล่าว พยายามสำรวมกิริยาวาจาให้เรียบร้อยผ่าเผยเช่นปกติ

"ถ้ายังงั้นฉันก็ขอแนะนำตัวเอง" เขาพูด "ฉันชื่อ เทเรซา เปเรส เทือกเถาเหล่ากอของฉันก็ดูเหมือนจะดีเท่า ๆ กับของคุณน่ะแหละ เคานต์อันโตนิโอน่ะเลือกคนมีสกุลเสมอ ฉันรู้ ฉันไม่ปฏิเสธหรอกว่าฉันเองก็เคยหลงรักเขาเป็นชีวิตจิตใจทีเดียว และคิดว่าเขาเองก็รักฉันมากด้วย ฉันมาพบว่าตัวเองสำคัญผิดก็ต่อเมื่อเขาหนีมาจากกรุงมาดริดอย่างกะทันหัน ไม่ได้ร่ำลาฉันเลยแม้แต่คำเดียว แม้จะไปอยู่ที่ไหนก็ไม่บอกไม่กล่าว ฉันกำลังตัดสินใจว่าจะเลิกกับเขาให้เด็ดขาด ก็พอดีได้รับจดหมายจากเขาบอกให้ฉันมาที่นี่ วันที่เขานัดให้มาน่ะฉันมาไม่ได้เพราะกำลังไม่สบาย ต้องรอให้หายเสียก่อนจึงได้มา เขาไม่ได้พูดถึงคุณเลยสักคำเดียวนะ ไม่ยังงั้นฉันก็ไม่มาหรอก ขอให้คุณเป็นสุขเถอะ แม่เพื่อนยาก ฉันไม่ได้ตั้งใจจะมาเป็นก้างขวางคอหรอกนะ ถ้าคุณเอาเขาไว้อยู่ก็เชิญเถิด"

โดโลเรสนิ่งเงียบอยู่ครู่หนึ่ง สมองปั่นป่วนไปหมด ในที่สุดจึงข่มใจพูดขึ้น

"เชิญคุณอยู่กับเคานต์ เดล เบกา เถิดค่ะ ดิฉันยินดีหลีกทางให้คุณเมื่อทราบว่าคุณมีสิทธิอยู่ก่อน"

"แหม คุณช่างใจกว้างจริงนะ" เทเรซาเยาะ "ฉันน่ะไม่ใจกว้างอย่างคุณหรอก ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่จะมาบังคับฉันให้เคารพสิทธิที่ใครมีอยู่ก่อนฉันได้ ฉันรู้ดีว่าคนที่มีสิทธิอยู่ก่อนฉันน่ะมีหลายคน แต่ว่าตอนนั้นน่ะฉันหน้ามืดตามัวเพราะรักเขา ก่อนหน้านั้นเขาเป็นอย่างไรฉันก็ไม่แยแส ให้อภัยเขาได้อย่างง่ายดาย ถ้าคุณรักเขา**จริง ๆ** ละก็ ฉันแน่ใจว่าคุณก็คงจะยกโทษให้เขาได้เหมือนอย่างฉันน่ะแหละ"

"คุณพูดถูกแล้วค่ะ ซีนญอรา[1]" โดโลเรสกล่าว "ดิฉันก็แน่ใจเหมือนกันว่าดิฉันไม่ได้รักเขาอย่างที่คุณเคยรักเขาแต่ก่อน หรือแม้แต่ที่คุณรักเขาอยู่ขณะนี้ ดิฉันจึงขอย้ำอีกทีว่า ดิฉันขอยกเขาให้คุณตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป"

---

1 คำนำหน้าสุภาพสตรีที่สมรสแล้ว แสดงความเคารพ

เย็นวันนั้นพอเคานต์ อันโตนิโอกลับถึงบ้าน คนรับใช้ก็ยื่นจดหมายให้เขาฉบับหนึ่ง เขารีบเปิดออกอ่าน และพบข้อความดังนี้

"ดิฉันพบกับดอนญา[1]เทเรซา เปเรส เมื่อกี้นี้ และทราบเรื่องราวโดยตลอดแล้ว ด้วยเหตุนี้ดิฉันจึงอยู่ในบ้านของคุณต่อไปไม่ได้ ลาก่อน โดโลเรส"

เคานต์ อันโตนิโอ กล่าวคำผรุสวาทออกมาเบา ๆ ขณะที่เขาซุกจดหมายนั้นเข้าไว้ในกระเป๋าเสื้อ เขาหันไปสั่งคนรับใช้ให้วิ่งไปบอกคนเลี้ยงม้าให้นำม้ากลับมาให้เขา เขาควบม้าบึ่งไปซารากอสซาโดยไม่รอรับประทานอาหาร เมื่อถึงบ้านของบิช็อพ เขาสอบถามว่าเคาน์เตสอยู่ที่นั่นหรือเปล่า คนรับใช้ตอบว่าเธอกำลังอยู่กับบิช็อพในห้องเขียนหนังสือ อันโตนิโอไม่พูดไม่จาอะไรอีก ลงจากหลังม้า เอาม้าไปผูกไว้กับเสาหน้าประตูแล้วผลุนผลันผ่านคนรับใช้ตรงไปยังห้องเขียนหนังสือ บิช็อพกำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้นวม ส่วนโดโลเรสคุกเข่าอยู่ตรงหน้า เธอกำลังสะอึกสะอื้นขณะที่บิดาของเธอลูบศีรษะเธอเบา ๆ ด้วยความเอ็นดู ครั้นได้ยินเสียงเคานต์เปิดประตูเข้ามา บิช็อพจึงเงยหน้าขึ้นดู

"ผมมารับโดโลเรสกลับบ้านครับ" เคานต์กล่าว

พอได้ยินเสียงสามี โดโลเรสก็ผุดลุกขึ้นยืนและหันไปเผชิญหน้ากับเขา

"เสียแรง เสียเวลาเปล่า ๆ ค่ะ เคานต์อันโตนิโอ" เธอพูดอย่างหนักแน่นและมึนตึง "ดิฉันไม่มีวันจะกลับไปอยู่บ้านคุณอีกหรอก คุณพ่ออนุญาตให้ดิฉันกลับมาอยู่กับท่านที่นี่แล้ว"

"ท่านครับ" เคานต์อันโตนิโอกล่าว พลางยื่นมือออกไปด้วยท่าทางวิงวอน บิช็อพยกมือขึ้นห้ามไม่ให้เขาพูดอะไรต่อไป

"ลูกผมตกลงใจแน่นอนแล้ว" มอนซีนญอร์ เกเรโร กล่าวช้า ๆ "ต้องให้แกได้ทำตามนั้น"

"แต่ว่า" อันโตนิโอท้วง "ท่านยังไม่ได้ฟังผมชี้แจงเลยว่าเรื่องราวไปอย่างไรมาอย่างไร แล้วก็....."

"ไม่ต้องลำบากหรอก ผมจะชี้แจงเอง" บิช็อพตัดบท "ถ้าผมพูดผิด คุณก็ช่วยบอกด้วยก็แล้วกัน เอาละ เมื่อคุณมาสู่ขอลูกสาวผม คุณให้คำมั่นสัญญากับผมว่าคุณไม่มีข้อผูกพันอะไรกับใคร ครั้นผมยกลูกสาวผมให้แล้ว คุณก็นัดเพื่อนเก่าที่คุณทิ้งไว้ที่กรุงมาดริดโดยไม่ทันได้ร่ำลากัน ให้มาพบ คุณนึกว่าคุณอยากจะแยกทางกับเธอ แต่ก็ยังมีความอาลัยอาวรณ์อยู่ จึงอยากพบเธออีก บังเอิญเพื่อนของคุณป่วยมาพบตามเวลาที่คุณนัดไม่ได้ จึงมาวันนี้แทน ตอนที่เธอมานั้น เผอิญคุณไม่อยู่บ้าน คนใช้ของคุณไม่รู้จักสุภาพสตรีคนนั้น จึงพาเธอไปพบลูกผมในห้องรับแขก สุภาพสตรีคนนั้นเข้าใจว่าโดโลเรสเป็น "เพื่อน" คนหนึ่งของคุณ ก็เลยเล่าประวัติของคุณตอนสำคัญที่คุณเห็นควรปกปิดไว้นั้นให้โดโลเรสฟัง โดโลเรสจึงตัดสินใจออกจากบ้านคุณ กลับมาที่นี่ทันที ผมก็จำต้องยอมให้แกทำตามใจแก"

ระหว่างที่ฟังบิช็อพเล่าอย่างยืดยาวนั้น เคานต์อันโตนิโอไม่ปริปากพูดแต่คำเดียว เพราะทราบว่าถึงจะปฏิเสธอย่างไรก็ไม่เกิดผล บิช็อพก็ดี โดโลเรสก็ดี ต้องไม่เชื่อแน่ ๆ แม้เมื่อบิช็อพหยุดพูดแล้ว อันโตนิโอก็ยังคงก้มหน้านิ่งอยู่ด้วยความระกำใจ ต่อมาสักครู่เขาจึงพูดขึ้นว่า

"ผมขอน้อมรับคำตัดสินของท่านครับ ถ้าท่านยกโทษให้ผมไม่ได้ ผมก็ไม่มีอะไรจะพูดอีกแล้ว"

"เรื่องน่ะไม่ได้อยู่ที่ผมหรอกนะ" บิช็อพพูด "อยู่ที่โดโลเรสต่างหาก"

"โดโลเรส" เคานต์อันโตนิโอวิงวอน "ฉันสาบานได้ว่าฉันเลิกเกี่ยวข้องกับเทเรซา เปเรส แล้ว ที่เขาว่าฉันนัดให้เขามาหาน่ะ เขาปดเธอแท้ ๆ"

---

1 คำนำหน้าชื่อสตรีที่สูงศักดิ์และสมรสแล้ว แสดงความยกย่อง

"ค่ะ คุณต้องทราบดีกว่าใคร ๆ ทั้งนั้นแหละ" โดโลเรสกล่าว "แต่ดิฉันเชื่อค่ะว่าดอนญา เทเรซา พูดความจริง"

"ถ้างั้นเธอก็ยกโทษให้ฉันไม่ได้ ใช่ไหม" สามีของเธอถาม

"ไม่ได้ค่ะ" โดโลเรสตอบ

เขาก้มศีรษะให้เธอ แล้วก็คำนับบิช็อพ แล้วจึงออกจากห้องไปโดยไม่พูดอะไรเลย นี่เป็นครั้งสุดท้ายที่บิช็อพและโดโลเรสได้พบหน้าค่าตาเคานต์อันโตนิโอ โมเรส เด ลา เบกา โดโลเรสก็กลับมาอยู่ที่บ้านของบิช็อพตามเดิม

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ คอนสเวโลต้องจากบ้านนี้ไป วันหนึ่งขณะที่เคานต์เดล เบกา กำลังพูดพล่ามอยู่ด้วยฤทธิ์สุรา เขาก็คุยอวดภรรยาว่าเขากำจัด คริสโตบาล โคโลนไปได้อย่างไร เขาเล่าถึงละครที่เขาแสดงนอกหน้าต่างในบทบาทของคริสโตบาล คืนที่โดโลเรสตกลงจะหนีตามคริสโตบาลไป แถมยังคุยโวต่อไปด้วยความภาคภูมิใจอีกว่าตัวเขาและคอนสเวโลแสดงบทบาทได้แนบเนียนดีมาก โดโลเรสรู้สึกราวกับว่ามีใครเอามีดมาทิ่มแทงหัวใจ เธอนึกไม่ถึงเลยว่า คอนสเวโลซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้อง เป็นคนที่เธอรักและไว้วางใจยิ่งกว่าคนอื่นใดในโลก จะเล่นพิเรนทร์กับเธอเช่นนี้ เธอจึงรู้สึกเสียใจมาก แต่ถึงกระนั้นเธอก็มิได้ต่อว่าต่อขานหรือพูดด้วยความโกรธเคืองจนคำเดียว ทั้ง ๆ ที่เธอมีสิทธิที่จะทำเช่นนั้น เมื่อเธอกลับไปอยู่กับบิดา เธอก็ยังอุบเรื่องนี้ไว้ไม่แย้มพรายให้ใครทราบ แต่ก็แสดงท่าทีให้คอนสเวโลเห็นอย่างแจ่มชัดว่า เธอไม่อาจไว้วางใจญาติสนิทผู้ไม่ซื่อต่อเธอได้อีกต่อไปแล้ว อันที่จริง หากเธอแสดงความโกรธออกมา คอนสเวโลก็อาจทนได้ดีกว่านี้เสียอีก แต่การตำหนิเงียบ ๆ ด้วยสายตานั่นสิ เป็นสิ่งที่คอนสเวโลสุดจะทนได้ เธอจึงอ้างเหตุนั้นเหตุนี้ลาจากบ้านบิช็อพไปโดยไม่คิดจะกลับมาอีก

หลังจากนี้ก็ไม่มีเหตุการณ์อะไรที่สำคัญ เมื่อโดโลเรสได้รับอนุมัติให้เพิกถอนการสมรสกับ เคานต์เดล เบกา แล้ว ก็อยู่เงียบ ๆ ที่บ้านของบิดา บรรดาชายหนุ่มก็เริ่มมาป้วนเปี้ยนกันที่บ้านนี้อีก ไม่ช้าชาวเมืองซารากอสซาก็เก็งกันว่าหนุ่มคนไหนจะโชคดีได้แต่งงานกับโดโลเรส อยู่มาวันหนึ่ง ผู้คนในเมืองนี้ก็พากันตะลึงเมื่อได้ข่าวว่าโดโลเรส ซึ่งผุดผาดสดใสขึ้นกว่าเดิมนั้น ได้ตัดสินใจบวชเสียแล้ว บิดาของเธอพยายามทัดทานแต่ก็ไม่สำเร็จ เธอว่าเธอเอือมระอาโลกซึ่งไร้แก่นสารและเต็มไปด้วยมายาหลอกลวง จึงไปบวชที่สำนักชีในเมืองปามปาลูนา ไม่ช้าไม่นาน ชีนวกะผู้นี้ก็เป็นที่ชอบพอรักใคร่ของทุกคนในสำนักชีแห่งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอธิการิณีซึ่งคอยดูแลทุกข์สุขของเธอด้วยความปรานี สาวสวยผู้นี้ ซึ่งอายุอานามก็ยังน้อย แต่ดวงตาบ่งบอกถึงความทุกข์ระทม ทำให้อธิการิณีเกิดความรักความเอ็นดูอย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อนเลยนับตั้งแต่ครั้งที่ยังสาว ๆ อยู่ อธิการิณีรักโดโลเรสเหมือนแม่รักลูกในไส้ของตนฉะนั้น

หากว่าเรื่องดำเนินไปตามที่ควรแล้ว โดโลเรสก็คงจะได้ถวายตัวเป็นชีต่อไปแล้ว แต่โชคชะตาก็เข้ามาสอดแทรกจนได้ ทำให้ความคาดหมายนานัปการพลิกคว่ำไปหมดสิ้น วันหนึ่ง บาทหลวงเอสปิโนซา ผู้สูงอายุซึ่งมีใจเมตตาและเป็นผู้ประกอบพิธีต่าง ๆ ประจำสำนักชีแห่งนี้เกิดล้มเจ็บลง ท่านบาทหลวงแจ้งมายังแม่ชีทั้งหลายว่าจะต้องสารภาพบาปดังที่เคยทำอยู่เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ต่อบาทหลวงหนุ่มซึ่งตนขอให้มาแทนชั่วคราว เมื่อถึงตาของโดโลเรส เธอก็เข้าไปในห้องพิธีแล้วก็ปิดประตูเช่นเคย เมื่อได้ยินเสียงเธอเข้ามา บาทหลวงหนุ่มซึ่งกำลังคุกเข่าอยู่หน้าแท่นบูชาก็ลุกขึ้นและเหลียวมาดู ทั้งสองสะดุ้งโหยง เพราะบาทหลวงนั้นมิใช่ใครอื่น คือ คริสโตบาล โคโลน นั่นเอง

"คริสโตบาล" โดโลเรสร้องออกมา แต่ก็คุมสติไว้ได้ทันที เธอคุกเข่าลงและทอดสายตาลงสู่พื้น

"เบเนดิซิเต"[1] บาทหลวงโคโลนกล่าว

พอได้ยินเสียงของเขา เสียงคริสโตบาลคนเดิม ร่างของหญิงสาวก็เริ่มสั่นเทา ด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ ตามพิธี บาทหลวงหนุ่มถามโดโลเรสว่า เธอมีเรื่องอะไรจะสารภาพหรือไม่ เธออึ้งอยู่สักครู่หนึ่ง แล้วจึงเงยหน้าขึ้นฉับพลัน พุ่งสายตาตรงไปยังบาทหลวง และกล่าวคำ "สารภาพ" อันแปลกประหลาด เธอเล่าตะกุกตะกักถึงเรื่องที่คอนสเวโลกับเคานต์เดล เบกา สมคบกันตบตาเขา เรื่องที่เธอถูกเซ้าซี้ให้แต่งงานกับเคานต์ซึ่งเธอมิได้รัก เรื่องการร้องขอให้เพิกถอนการสมรส และเรื่องสุดท้ายซึ่งสำคัญที่สุด คือ เธอรักคู่รักเดิมของเธอตลอดมา แม้แต่บัดนี้ก็ยังรักเขาอยู่ บาทหลวงโคโลนนิ่งฟังคำสารภาพอันประหลาดนี้ราวกับถูกสะกดจิต เขาพยายามให้เธอหยุดพูด แต่ก็ไม่สามารถทำได้

"คุณต้องการถวายตัวเป็นชีหรือยัง" เขาถามขึ้นในที่สุด เสียงของเขาแหบแห้งและแปร่งแปลกไปจากเดิม

หญิงสาวมิได้ตอบแต่ประการใด เธอสั่นไปทั้งตัว หน้าเผือดซีด เธอล้มลงขณะที่ครางออกมาเบา ๆ ว่า "คริสโตบาล" ซึ่งฟังคล้ายเสียงถอนใจมากกว่า บาทหลวงหนุ่มถลันเข้าไปข้างตัวเธอและจ้องดูหน้าเธอ เธอนอนนิ่งไม่ไหวติง หน้าตาขาวซีดมาก และแล้วสติอารมณ์ของบาทหลวงซึ่งเขม็งเครียดอยู่ก็ขาดผึงลง เขาร้องออกมาเบา ๆ และตรงเข้าไปประคองเธอขึ้นจากพื้น

"โดโลเรส" เขาพึมพำ "โดโลเรส มองทางนี้ซิ นี่ผมเองนะ ผมอยู่กับคุณ โธ่ โดโลเรสของผม"

เธอเริ่มหายใจรวย ๆ สักครู่ก็ลืมตาขึ้น

"คริสโตบาล" เธอพูดเบา ๆ คล้ายเสียงกระซิบ "ดิฉันไม่สบายใจ ดิฉันรักคุณไม่ได้อีกแล้ว คุณเป็นพระ ปล่อยให้ดิฉันตายไปเสียเถอะ"

"ไม่เอาน่ะ ไม่เอา" เขาพูด น้ำเสียงของเขาอ่อนโยนนุ่มนวล "อย่าพูดอย่างนั้นซี เราต้องทนทุกข์ทรมานด้วยกันทั้งสองคนน่ะแหละ แต่เดี๋ยวนี้เราก็มาพบกันแล้ว เราจะมีความสุขด้วยกันนะจ๊ะ ยอดรักของผม"

ขณะที่ทั้งสองกำลังเคลิบเคลิ้มมิได้ระลึกว่าในโลกนี้ยังมีคนอื่นอีกนอกจากตนเอง อธิการิณีก็เปิดประตูห้องเข้ามา และเห็นบาทหลวงหนุ่มกำลังจูบนวกะสาวที่ตระกองกอดอยู่ ก็รู้สึกทั้งโกรธทั้งตกใจจนเนื้อตัวสั่น ครู่ใหญ่ต่อมาจึงได้สติ สั่งให้โดโลเรสกลับไปห้องของเธอ และให้บาทหลวงรออยู่ในห้องนั้นจนกว่าจะมาตามให้ออกไปพบบิช็อพแห่งซารากอสซาซึ่งจะมาเยี่ยมสำนักชีในวันนั้น โดโลเรสตรงไปยังห้องของเธอทันที เธอนั่งลงบนเตียงอันแคบและแข็งของเธอ เธอไม่รู้ว่าควรจะหัวเราะหรือควรจะร้องไห้ จึงทำทั้งสองอย่างสลับกันไป เมื่อนึกถึงความเสื่อมเสียที่จะบังเกิดแก่ชายที่รัก นึกถึงว่าเขาจะต้องได้รับโทษอย่างรุนแรงถึงกับถูกบังคับให้สึก เธอก็ร้องไห้ แต่เมื่อนึกได้ว่า ชายที่เธอรักนั้นยังคงรักเธออยู่เช่นเดิม เธอก็หัวเราะ ส่วนคริสโตบาลนั้นมิได้ขวัญหนีดีฝ่ออย่างผู้หญิง เขาสวดมนต์ตลอดเวลา

ในที่สุดบิช็อพก็มาถึง ผู้กระทำผิดถูกนำไปยังห้องรับแขก ซึ่งมีแต่ผนังฉาบปูนและไม่มีเครื่องตกแต่งอะไรเลย ทั้งสองถูกปล่อยให้ผจิญหน้ากับบิช็อพตามลำพัง เมื่อบิช็อพอนุญาตให้พูด บาทหลวงโคโลนก็สารภาพผิดโดยเล่าเรื่องราวอย่างหมดเปลือก มีโดโลเรสช่วยเสริม ท้ายคำสารภาพ ทั้งสองได้ร้องขอความปรานีจากบิช็อพด้วย

"นี่เป็นเรื่องร้ายแรงนะ" มอนซีนญอร์เกเรโร กล่าวช้า ๆ "สำหรับคุณ บาทหลวงโคโลน โทษหนักถึงต้องสึก สำหรับลูกนั้นก็จะต้องถูกคนทั่วไปตราหน้าให้อับอาย"

---

1 ภาษาละติน เป็นคำอวยพร

"ท่านครับ" บาทหลวงหนุ่มร้องด้วยความปวดร้าวใจ "ขอให้ผมได้รับโทษแต่คนเดียวเถิดครับ ขอให้โดโลเรสหนีไปจากที่นี่เสียเถิดในเมื่อยังมีเวลา ที่กำแพงสวนมีประตูเล็ก ๆ ที่เธอจะเล็ดลอดไปได้ ดูทางหน้าต่างบานนั้นท่านก็จะเห็นประตูที่ผมว่านี้ ประตูนี้เป็นประตูสำหรับพระที่มาประกอบพิธีโดยเฉพาะ กุญแจอยู่ที่ผมนี่ กรุณาให้เธอหนีไปเถิดครับ"

"ไม่เอา ไม่เอา" โดโลเรสขัดขึ้น "ยังไง ๆ ลูกก็จะไม่ยอมทิ้งให้คริสโตบาลทนทุกข์คนเดียวเด็ดขาด ถ้าเราอยู่ด้วยกันสองคน เราก็จะทนได้มากกว่า ลูกไม่ไปค่ะ"

มอนซีนญอร์เกเรโรรู้สึกกระอักกระอ่วนใจ โดยหน้าที่ทางศาสนา เขาจะต้องลงโทษผู้กระทำผิด แต่ในฐานะที่เป็นพ่อ เขาย่อมมีความรักลูกเป็นธรรมดา เขารู้สึกกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ไม่รู้จะทำอย่างไรจึงจะดี

"ลูกได้พบคนที่ลูกรักมากที่สุดในชีวิตแล้ว" โดโลเรสกล่าวต่อไปอย่างรุนแรงด้วยความไม่พอใจ "ลูกจะไม่ยอมจากเขาไปเป็นอันขาด ถ้าคุณพ่อพรากลูกจากเขาก็เท่ากับคุณพ่อฆ่าลูกน่ะแหละค่ะ"

บิช็อพรู้สึกปวดร้าวหัวใจ ใบหน้าหม่นหมองอย่างเห็นได้ชัด เขานิ่งเฉยอยู่นานด้วยความระทมใจ แล้วจึงพูดขึ้น เสียงของเขาแผ่วเบาจนเกือบไม่ได้ยิน "ทางไปชายทะเลนั้นไม่ลำบากหรอก" เขากล่าว "หาเรือก็ไม่ยากด้วย" เขาสอดมือลงในกระเป๋าเสื้อ หยิบกระเป๋าเงินขึ้นมา แล้วปล่อยให้มันหล่นลงไปที่พื้น

คู่หนุ่มสาวคุกเข่าลงแล้วจูบมือบิช็อพด้วยความตื้นตันใจ แต่ดูเหมือนว่าบิช็อพจะไม่รู้ไม่เห็นอะไร เพราะเอนตัวพิงพนักเก้าอี้หลับตานิ่งเฉยอยู่ เมื่อหนุ่มสาวรีบออกไปจากห้องเรียบร้อยแล้ว บิช็อพจึงลุกขึ้นจากเก้าอี้ เดินไปยืนที่หน้าต่างดูทั้งสองสาวเท้าก้าวไปด้วยใจระทึก ต่อเมื่อหนุ่มสาวออกไปพ้นเขตและปิดประตูสวนได้สักครู่แล้ว บิช็อพจึงร้องเอะอะขึ้น เมื่อผู้คนพากันเข้ามาไต่ถามสาเหตุที่โวยวายขึ้น บิช็อพก็เล่ากุก ๆ กัก ๆ กระท่อนกระแท่น รวมความได้ว่าเขารู้สึกวิงเวียนหน้ามืดเป็นลมไป หนุ่มสาวคู่นั้นเลยถือโอกาสหลบหนีไปเสียแล้ว เมื่อมีคนออกความเห็นว่าหนุ่มสาวคู่นี้ไปตามทางที่จะไปสถานี และคาดว่าคงจะไปชายแดนฝรั่งเศส บิช็อพก็ปิดปากเงียบอยู่ กว่าที่ผู้คนจะออกติดตามหนุ่มสาวคู่นี้ก็พลบค่ำพอดี เมื่อคนอื่นกลับไปกันหมดแล้ว และบิช็อพอยู่ลำพังแต่ผู้เดียว บิช็อพก็เริ่มพิจารณาการกระทำของตนเอง เขาได้จงใจละเมิดบัญญัติของศาสนา ช่วยผู้กระทำผิดให้หลบหนีไป จึงไม่สมควรที่จะดำรงตำแหน่งอันสูงและเป็นที่ไว้วางใจนี้อีกต่อไป เขาจึงไปเอาปากกาและหมึกมา อาศัยแสงเทียนริบหรี่เล่มเดียว ซึ่งทอดเงาวับ ๆ ไปยังผนังฉาบปูน มอนซีนญอร์ ราฟาเอล เกเรโร ก็เขียนจดหมายด้วยความเด็ดเดี่ยว ขอลาออกจากตำแหน่งบิช็อพแห่งซารากอสซา.

ชีวิตเป็นอย่างนี้

ขุนกัลยาณวิทย์ และนางกิม มนุญปิจุ
เมื่อครั้งมีความสุขร่วมกัน

ท่ามกลางลูกหลานในวันทำบุญอายุ 84 ปี

ภาพถ่ายครั้งสุดท้ายที่บ้านลูกชาย ก่อนล้มป่วยเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล

บุตร ธิดา และสะใภ้

หลานและเหลน

ชีวิตเป็นอย่างนี้

อมรา มลิลา

ร่างที่ทอดยาวอย่างสงบบนเตียงนั้น ขณะนี้ดูซีดขาวและกระด้างเหมือนหินตากน้ำค้าง คอยเวลาจะถูกบรรจุเข้าโลง แขกที่มาคับคั่งในพิธีรดน้ำเมื่อครู่เริ่มทะยอยกลับ เหลือแต่ความเงียบวังเวง

ชีวิตเป็นอย่างนี้เอง
เกิด เติบโต เรียนรู้ โลดเต้น ดิ้นรน ไขว่คว้า แสวงหา เท่านั้นเองหรือ ?
มีผู้กล่าวไว้ว่า
ประตูก็แคบ ถนนก็แคบ นั่นคือทางดำเนินชีวิต
เรามา เราร้องไห้ นั่นคือการเกิด
เราหาวนอน เรานอนหลับ นั่นคือการตาย
เท่านั้นเองแหละหรือ ?
ชีวิตตั้งต้นเมื่อเกิดและสิ้นสุดเมื่อตายแน่แล้วหรือ ?
ถ้าเป็นเช่นนั้น เหตุไฉนเด็กทุก ๆ คนจึงผิดแผกกัน

หากจุดเริ่มต้นอยู่ที่ความเกิด ทุก ๆ ชีวิตควรเกิดมาด้วยสภาพเดียวกัน เหมือนผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตจากโรงงาน แต่ความจริงที่เห็นหาได้เป็นดังนั้น เด็กบางคนแข็งแรง หมดจดงามพร้อม เด็กบางคนพิการ ปากแหว่ง หูหนวก เป็นใบ้ เด็กบางคนอ่อนโยน อารมณ์ดี ยิ้มหัว เด็กบางคนเจ้าโทสะ ร้องงอหายจนหยุดหายใจเมื่อไม่ได้ดังใจ เด็กบางคนมารยาทเรียบร้อย ยามกินก็ค่อยดูดค่อยกลืน ละเมียดละไม เด็กบางคนกระโชกกระชาก มูมมาม

อะไรคือสิ่งกำหนดคุณลักษณะที่แตกต่างหลากหลายเช่นว่านี้

อุปมาดังพันธุ์ไม้ในป่า บางต้นเป็นไม้สัก ใหญ่ ตรง แข็งแรง นำไปทำกระดาน สร้างบ้านเรือน เครื่องใช้ย่อมมีค่า บางต้นเป็นไผ่ลำงาม เหมาะสำหรับนำไปทำฟากปูพื้น หรือจักเป็นตอกสำหรับสานภาชนะใช้สอย บางต้นเป็นไม้ผลรสอร่อยเหมาะสำหรับบริโภค บางต้นเป็นเถาวัลย์เหนียวเหมาะสำหรับใช้ผูกมัด บางต้นดูไร้ประโยชน์ เช่นต้นบอน ต้นหญ้า หรือบางต้นอาจมีพิษมีภัย เช่นเห็ดเมา ฝิ่น ลำโพง ยางน่อง เป็นต้น ต่างก็มีคุณสมบัติเฉพาะของตน สุดแต่เราจะเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ฉันใด สิ่งเหล่านี้ก็น่าจะมีอะไรที่เป็นพื้นฐานมาแต่ก่อนความเกิด อะไรที่เปรียบเสมือนลักษณะของเส้นด้ายแต่ละเส้น ก่อนจะถูกนำมาถักทอเป็นผืนผ้า หากเส้นด้ายนั้นเป็นแพร เป็นไหม ผืนผ้าย่อมละเอียด อ่อนนุ่ม น่าใช้ น่าสัมผัส หากเป็นฝ้าย สัมผัสก็ธรรมดา หรือเป็นป่าน เป็นเชือกกระสอบก็หยาบกร้านระคายคัน เวลาถูกต้องหยิบจับ ยิ่งด้ายบางเส้นถูกมอดถูกแมลงกัดขาด เนื้อผ้าย่อมโหว่แหว่งชำรุดทรุดโทรมไม่น่าจับ น่าใช้

หากอะไรที่ว่านี้เป็นจริง ทำอย่างไรเราจะทราบ ทำอย่างเราจะเลือกได้ถูกว่า เด็กของเราจะเป็นผ้าไหม หรือ ผ้ากระสอบ ?

วิทยาการก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เราสามารถรู้ว่าเด็กเป็นหญิง เป็นชายแต่ก่อนคลอด เรารู้หลักพันธุกรรม รู้นั้น รู้นี้ แต่เราก็ยังมือบอดต่อชีวิต

เรารัก ทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูลูกแต่ละคนอย่างดีเท่า ๆ กัน ให้การอบรมเลี้ยงดูเหมือน ๆ กัน แต่ลูกคนหนึ่งเรียนจบน่าจะได้งานการเป็นหลักเป็นฐาน กลับทำอะไรไม่สำเร็จ เจอแต่ความผิดหวัง ความอยุติธรรม ลูกอีกคนสุกเอาเผากิน แต่เหมือนโชคอุปถัมภ์ ทำอะไรงอกงาม รุ่งเรืองไปหมดทุกอย่าง

อะไรเล่าที่รับผิดชอบสิ่งเหล่านี้ ?

อะไรคือความยุติธรรม ?

ครูตั้งใจสอนเด็กนักเรียนในชั้นเท่ากันทุกคน พูดก็ประโยคเดียวกัน ไม่ได้แอบบอกคนหนึ่ง ปิดบังอีกคนหนึ่ง แต่ทำไมบางคนได้ที่หนึ่ง อีกหลายคนสอบตก ฝนก็ตกทั่วฟ้าเท่ากัน หรือดินที่ไม่เปียกน้ำนั้นจะเป็นดินในถ้ำ ในเงื้อมผาที่มีแต่แผ่นหินบังกั้นอยู่ ฝนจึงเปียกไม่ถึง

ถ้าเราเฝ้าสังเกตุชีวิตอย่างรอบคอบถี่ถ้วน เราจะพบแต่คำถามซึ่งความรู้ทั้งหมดที่ร่ำเรียนมา ไม่อาจตอบคำถามเหล่านี้ให้สิ้นสงสัยได้

สองบวกสอง ไม่เป็นสี่เสมอไปในชีวิต บางครั้งสองบวกสองเป็นศูนย์ บางครั้งสองบวกสอง กลับติดลบ หรือเป็นสิบเป็นร้อย ก็เป็นได้

เป็นสิ่งยากที่เราจะเข้าใจตามนี้

เพราะชีวิตที่เรา "คิดว่า" รู้จักนั้น มีจุดเริ่มต้นที่ทอดยาว ไกลออกไปกว่าที่คิด ถ้าจะเปรียบ ก็เหมือนเราไปรับคนจากอเมริกา ที่สนามบิน เรารู้ และเชื่อโดยไม่ลังเลสงสัยว่า เขามาจากอเมริกา สิ่งใดที่เขามีหรือกระทำผิดแผกจากเรา เราก็เชื่อว่าเขามี เขาได้มาจากอเมริกา ทั้ง ๆ ที่เราก็ไม่ได้ตามไปเห็น

ชีวิตนี้ก็เช่นกัน มีส่วนหนึ่งที่เสมือนเริ่มต้นมาแต่ก่อน นอกเหนือไปจากความรู้ ความเห็นของเรา และ "อะไร" จากส่วนนั้นก็มามีผลเกี่ยวพันกับขณะเดี๋ยวนี้ ที่กำลังบังเกิดอยู่กับเราทุก ๆ ขณะ

เราทำงานด้วยความตั้งใจ ทุ่มเททั้งเวลา ความรู้ ความสามารถให้โดยสิ้นเชิง แต่ผลปรากฏว่า นายอะไรสักคนหนึ่งที่คอยเอาใจเจ้านายกลับได้สองขั้นล้ำหน้าเราไป ทั้ง ๆ ที่เราไม่เห็นผลงานอะไรของนายคนนั้นเลย

สมการชีวิตให้ผลลัพธ์ **สองบวกสอง เป็นศูนย์**

หากเรายึดมั่นจริงจังว่า การเลื่อนขั้น คือเครื่องวัดผลงาน เราจะหงุดหงิด ผิดหวัง หมดกำลังใจในการทำงาน หรือถ้าเราผูกใจเจ็บนายอะไรคนนั้น เราก็จะประท้วง ขุ่นข้อง พาลต่อไปถึงเจ้านาย ทำให้มนุษยสัมพันธ์ตกต่ำต่อไป **สองบวกสอง อาจติดลบ**

เรายิ่งฮึดฮัด เพราะคิดว่า สิ่งแวดล้อมรอบตัวอยุติธรรม

ยิ่งดิ้นรน ยิ่งมีปฏิกิริยา ก็ยิ่งทรุดโทรม

หยุดใจให้นิ่ง แล้วมองตรงเข้าไปตามสภาพเป็นจริง

เมื่อเราตั้งใจทำงาน ผลย่อมบังเกิดขึ้นเป็นความชำนาญ ความฉลาดหลักแหลม รอบรู้ในปัญหานั้น ๆ นั่นคือผลโดยตรง เหมือนเราเอาเม็ดมะขามเพาะลงดิน แล้วเฝ้าใส่ปุ๋ย รดน้ำ ครั้นถึงกำหมดอันควร เม็ดนั้นย่อมงอกเป็นต้นมะขามขึ้นมา

แต่ใจที่มีอุปาทานครอบงำ ทำให้ยึดมั่นว่า เมื่อทำงานดี ผลย่อมเป็นความก้าวหน้าทางลาภสักการะ เหมือนเอาเม็ดมะขามหว่านลงดิน แล้วหวังรวยเป็นเศรษฐี โดยไม่ศึกษาให้รอบคอบว่ามะขามที่นำมาปลูกนั้นพันธุ์ใด หวานหรือเปรี้ยว กำลังเป็นที่นิยมของตลาดหรือไม่ ต้นทุนกับผลกำไรจะคุ้มกันเพียงใด

อุปาทานเปรียบเหมือนกระจกเงาที่หลอกตา ทำให้ภาพที่เห็น บิดเบี้ยวไปจากความเป็นจริง นึกคิดแล้วทึกทัก ยึดมั่น สำคัญหมายว่าเป็นจริง ยิ่งคิดก็ยิ่งเห็นจริงเห็นจังยิ่งขึ้น ๆ เหมือนพายเรือวนในอ่าง ใครทักท้วงชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างไรก็ฟังไม่ได้ยิน เพราะในสมองอึงอล ก้องสะท้อนอยู่ด้วยเสียงของความยึดมั่นสำคัญหมายที่ตนย้ำให้ตนเองฟัง ซ้ำแล้วซ้ำอีก

เราสร้างความเชื่อขึ้นบนฐานแห่งมายา แล้วต่อสู้เพื่อลบล้าง แปรเปลี่ยน บิดเบือน ความเป็นจริง ให้เป็นดังใจคิด ผลจึงเป็นความทุกข์ ความผิดหวัง ความคับข้อง ไม่ได้ดังใจ

มองให้เที่ยงเข้าไปในใจ อย่าบิดเบือน หรือหลอกตัวเอง

แล้วจะพบว่า ร้อยทั้งร้อยของความทุกข์ เกิดจากการแปลความหมายของสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่ตรงตามความเป็นจริง บิดเบี้ยวไปด้วยความยึดมั่นสำคัญหมาย ซึ่งเรียก **อุปาทาน** บวกเข้ากับความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รู้ไม่จริง รู้ผิด ๆ ที่เรียกรวมว่า **อวิชชา**

อุปาทาน และ **อวิชชา** สองสิ่งนี้คือ ตะปูที่ตอกตรึงเราให้ท่องเที่ยวเวียนวนติดอยู่ในสังสารวัฏฏ์ ไม่รู้จบรู้สิ้น

พี่น้องคลานตามกันมา ยังต่างจิตต่างใจ กระทบกระทั่ง ปีนเกลียวกันเสมอ ๆ แม้ตัวของเราเองก็ยังไม่เป็นไป ดังใจปรารถนา

เพราะเหตุใด ?

เพราะไม่มีใครรู้จักใจของตนเองทะลุปรุโปร่ง ใจซึ่งเป็นพลังควบคุมบงการคนแต่ละคนให้บากบั่น พากเพียรก้มหน้าก้มตาเดินไปสู่จุดหมายของชีวิต แต่ละคนก็มีเป้าที่ตั้งไว้เป็นธงชัย แล้วมุ่งทุ่มเททุกอย่างเพื่อไปให้ถึงจุดนั้น

เราต่างหวังความสุข

แต่จิตที่แปลหนทางไปสู่ความสุขนั้น แตกต่างกันไปตามปริมาณของอุปาทาน และอวิชชาที่เคลือบแฝงอยู่ในใจ

บางคนคิดว่า ความสุขอยู่ที่การเป็นที่รักของทุกคน จึงพากเพียรแสวงหาความรัก แต่ในการแสวงหานั้นกลับครอบครอง หวงแหน ดื้อดึง เอาแต่ใจ ทดสอบความรักด้วยความเจ้าแง่แสนงอน เอาอุปาทานมาเป็นมาตรวัดคนที่รักว่า ต้องเป็นอย่างเรา คิดเหมือนเรา รู้สึกเหมือนเรา บีบกดคนที่รักให้กลายเป็นทาส หรือหุ่นยนต์ที่ไร้ความคิดและจิตใจ แล้วเฝ้าประเมินผลโดยการเรียกร้องอันไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยความหิวกระหายที่ไม่รู้อิ่มรู้พอ

เรายิ่งอยาก และพยายามมากเท่าใด ผลก็ยิ่งกลายเป็นการผลักไสทุกคน และทุกสิ่งให้ขยาดกลัว หลีกลี้หนีห่างออกไปเพียงนั้น

เพราะสิ่งที่คิดว่า คือความรักนั้น หาใช่ความรักไม่ หากคือความเห็นแก่ตัว

บางคนคิดว่า ความสุขอยู่ที่การตามใจผู้อื่น เช่นแม่ที่ไม่เคยขัดใจลูกเลย ไม่ว่าลูกจะน่าเกลียด ขาดเหตุผลเอาแต่ใจตนเพียงใด แม่ก็เห็นเป็นความน่ารัก น่าเอ็นดู น่าให้อภัย โดยถ่ายเดียว มิได้ฉุกคิกจะอบรม สั่งสอนชี้แนะ เหตุผลให้ลูกได้เรียนรู้ ขัดเกลา ปรับปรุงตนเองให้สามารถมองเห็นใจเขา มาใส่ใจเรา รู้จักธรรมะของการอยู่ร่วมกัน

หรือการถือวิสาสะ เห็นเขาเป็นเรา เห็นเราเป็นเขา เห็นข้าวของผู้อื่นไม่เป็นระเบียบดังใจ ก็จัดโยกย้ายตามชอบของตน โดยไม่ฉุกคิดว่าการกระทำดังนั้น อาจก่อความเดือดร้อนอย่างมหันต์ได้ เพราะลำดับระบบที่เขากำลังใช้ติดพันอยู่ถูกปิด ถูกเคลื่อน กระจัดกระจายไป จนไม่อาจทำต่อได้ ต้องเสียเวลารื้อแผ่ จัดให้ "**ไม่เป็นระเบียบ**" ดังเดิมเสียก่อน

การก้าวก่ายไปบนสิทธิส่วนตัวผู้อื่น โดยทึกทักกับตนเองว่า เราทำดีทำชอบแก่เขา ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้ว เป็นการริดรอนสิทธิผู้อื่น เป็นการสร้างความอึดอัด คับข้องแก่เขา ครั้นเขาประท้วง ก็ไม่รู้สึก ไม่ยอมรับ กลับยืนกรานว่า เราทำด้วยเจตนาดี เมื่อเขาแลไม่เห็น รับไม่ได้จะโกรธ จะไม่พอใจก็ช่างเขา เราก็จะทำของเราต่อไป

สิ่งนี้คือความรักตัว หลงตน ยึดมั่นสำคัญหมายจนไม่ยอมแลความเป็นจริง จัดเป็นการก่อเวร ก่อภัยให้ตนเองด้วยความรู้ไม่รอบ รู้ไม่จริง

บางคนคิดว่า ความสุขอยู่ที่การมีเพื่อน มีผู้ช่วยเหลือเกื้อกูล มีคนคอยรับใช้แบ่งเบาภาระ แต่แทนที่เราจะโอบอุ้มค้ำจุนผู้อื่น อ่อนหวาน เห็นอกเห็นใจ รู้ในบุญคุณท่าน เรากลับไว้ตัว หยาบกร้าว เหยียบย่ำผู้อื่น มีแต่วาจาเชือดเฉือน ข่มขู่ มีแต่ตำหนิ จุกจิก จู้จี้ ไม่เคยพอใจ หรือชื่นชมในบริการที่ได้รับ ผู้คนก็ค่อยห่างจากเราไปทีละคน ทีละคน ทีละคน

บางคนคิดว่า ความสุขคือการได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สักการะ จึงตั้งใจจดจ่อ รอคอยสิ่งเหล่านั้น แต่ตนเองไม่เคยคิดจะเกื้อหนุนจุนเจือผู้ใด ไม่เคยน้อมใจยินดีด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ สักการะของผู้อื่น

ยิ่งอยากได้ความสุข ยิ่งพยายามแสวงหา ก็ยิ่งเหมือนไปผลักไสให้ความสุขยิ่งหนีไกลไปจากเรา ทุกที ทุกที ทุกที

เราคิดแต่จะเอาจากผู้อื่น สิ่งอื่นฝ่ายเดียว ไม่เคยฉุกคิดจะให้สิ่งใดแก่ใครเลย หรือหากจะให้ ก็ให้ด้วยหวังผลตอบแทนลงทุนโดยหวังกำไร มิทางใดก็ทางหนึ่ง

ฝึกตนให้รู้จัก **"ให้"** แทนการ **"เอา"** แล้วจะพบด้วยความแปลกใจว่า ขณะที่ "ให้" ด้วยเต็มใจนั้น แทนที่เราจะสูญเสีย จะยากจน กลับพบว่าความสุขที่ไขว่ ที่คว้า ไล่หา นั้นบังเกิดขึ้นเต็มเปี่ยมที่ในใจ เป็นสุขที่สงบ อิ่มเต็ม ชุ่มฉ่ำ และเอื้ออารีต่อผู้อื่น ถ้วนทั่วหน้า

แต่อวิชชา หรือความรู้ทั้ง ๆ หลง รู้ไม่รอบ รู้ไม่แจ้ง รู้ไม่จริง พาเราให้ทำทุกข์ ทำโทษต่อตนเอง ซ้ำแล้วซ้ำอีก ตั้งแต่วันเกิดเรื่อยมา ยิ่งทำซ้ำบ่อยเท่าใดก็ยิ่งบังเกิดเป็นความเคยชินเป็นความเชื่อมั่นว่า นั้นดี นั้นถูกต้องแท้จริงนั้นคือ **มิจฉาทิฐิ**

จะให้ก็กลัวสูญเสีย จะอ่อนโยนก็กลัวเสียศักดิ์ศรี กลัวคนเหยียบย่ำ จะอิ่มพอก็กลัวน้อยหน้าผู้อื่น ชีวิตถูกจำกัด บีบรัดอยู่ด้วยความคิดที่ผิด ที่เป็นพิษ เป็นทุกข์โทษต่อสุขภาพจิตของตน ปล่อยให้ค่านิยม ให้โลกธรรมอันเป็นสมมุติมาลากจูงความคิด มาปล้นกาลเวลา และโอกาสแห่งความเป็นจริงของชีวิตให้สิ้นไป

ใจเป็นธาตุละเอียด ซับซ้อน เหมือนกลีบหัวหอมเปลือกนอกสุดคือจิตสำนึกที่มีสติสัมปชัญญะ ปัญญารักษากลีบที่ซ้อนกันถัด ๆ เข้ามาจนถึงแก่นคือจิตใต้สำนึก และจิตไร้สำนึกที่สติปัญญาเจาะยังไม่ถึง แต่มันคือศักยภาพ คือตัวพลัง และ คือประจุกรรม การกระทำ คำพูด ความคิด ทุก ทุก ทุกอัน จะถูกหว่านลงในเนื้อจิตส่วนนี้แล้วผลิหน่อแตกกิ่งก้านสาขาเป็นวิบาก หรือผลแห่งกรรมนั้น ๆ ให้เราได้เสวยตามวาระ เราทำอย่างไรไว้ เราย่อมได้รับผลนั้น ๆ เป็นสิ่งตอบแทนดังพุทธพจน์ที่ว่า **เรามีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย จักทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่ว จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๆ**

พอฉุกคิด เกิดสงสัย ใคร่แก้ตัว ก็เห็นแต่ทางตัน เพราะเฒ่าชราเกิดนานาพยาธิ เหนื่อยเปลี้ย เพลียกำลัง สิ้นหวัง หวาดหวั่น ขาดความมั่นใจ ทอดอาลัย ท้อแท้ รวนเร

ไม่ว่าชีวิตจะโลดเต้นไปอย่างไร นับแต่วันเกิด ทุกชีวิตจะมาลงเอยที่จุดเดียวกันทั้งสิ้น คือความตาย จะเป็นเจ้าจอมจักรพรรดิ์ หรือยาจกเข็ญใจ เมื่อถึงที่สุดแห่งชีวิต ย่อมทอดร่างไว้กับแผ่นดินด้วยกันทั้งสิ้น

เมื่อเกิด เราก็มาแต่ตัว หาได้มีอะไรติดมาด้วย

เมื่อตาย เราก็หอบอะไรติดไปด้วยไม่ได้ แม้ร่างกายนี้ก็ต้องคืนไว้กับแผ่นดิน เหมือนดังคำที่กล่าวว่า

ยศและลาภ หาบไป ไม่ได้แน่
มีเพียงแต่ ต้นทุน บุญกุศล
ทรัพย์สมบัติ ทิ้งไว้ ให้ปวงชน
แม้ร่างตน เขาก็เอา ไปเผาไฟ

เมื่อเจ้ามา มีอะไร มาด้วยเจ้า
เจ้าจะเอา แต่สุข สนุกไฉน
เจ้ามามือเปล่า เจ้าจะ เอาอะไร
เจ้าก็ไป มือเปล่า เหมือนเจ้ามา

ถ้าเราระลึกได้ดังนี้ เราก็จะเห็นตัวเอง เป็นเสมือนนักโทษประหารที่รอคอยวันที่เขาจะนำตัวไปยิงเป้า

เราเชื่อโดยไม่มีข้อสงสัยว่า ทุกคนต้องตาย เพราะตั้งแต่เกิด รู้ความมา ยังไม่เคยพบใครที่จะไม่ตายเลยสักคน แต่จะตายอย่างไร และตายเมื่อไรนั้นไม่มีใครกำหนดรู้ได้ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ผิดอะไรกับนักโทษที่รอคอยวันถูกประหาร

แล้วเราจะโลภ กอบโกย เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นไปเพื่ออะไร เพราะถึงจะมีมากมายเพียงใด ก็เอาอะไรติดตัวไปด้วยไม่ได้ อย่าว่าแต่จะเอาติดตัวไปเลย แม้ตัวของเราเอง ก็ยังต้องทิ้งคืนให้แผ่นดินไปตามปัจจัยดั้งเดิม

จะโกรธ จะเกลียดกันเพื่ออะไร เพราะเพียงแค่หันหลังให้แก่กัน เราก็อาจเป็นลมปัจจุบันตายได้

จะหลงมัวเมา ติดข้อง ยึดมั่น ถือมั่น ในชีวิตให้เกิดทุกข์ไปเพื่ออะไร เพราะชีวิตนี้สั้นเกินกว่าจะเอามาทำให้สิ้นเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์

ในห้องไอซียู ท่านศาสตราจารย์ผู้ปราดเปรื่องท่านหนึ่ง นอนไม่รู้สติ เนื่องจากเส้นโลหิตในสมองแตก ตามทวารต่าง ๆ ของท่านระโยงระยางไปด้วยสาย และสิ่งที่จะช่วยชะลอชีวิตให้ยืดยาวต่อไป ร่างที่เหยียดอยู่บนเตียงนั้น ไม่สามารถช่วยตนเองได้เลย ในวินาทีคับขันเช่นนี้ เกียรติยศ ชื่อเสียง ทรัพย์ศฤงคาร หรือความปราดเปรื่อง มิได้มีคุณค่าแก่ท่านเลย

ถ้าเช่นนั้น **อะไรเล่าจะเป็นที่พึ่งแก่เราได้ ?**

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า **"ตนของตนเป็นที่พึ่งแก่ตน ก็คนอื่นใครจะเป็นที่พึ่งแก่ใครได้ ด้วยว่าตนของตน ที่ตนฝึกฝน ทรมานดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันผู้อื่นได้ด้วยยาก ดังนี้"**

ตนของตนจะเป็นที่พึ่งแก่ตนได้อย่างไร ?

เราก็ทราบแล้วว่า การกระทำ คำพูด ความคิด ของเรา แต่ละอัน ละอัน ละอัน นั้นแล คือเหตุ ซึ่งจะผลิดอกออกผลให้เราได้รับ ดังนั้น จะทำ จะพูด จะคิดสิ่งใด ให้มีสติตามรักษา มีปัญญาแนะสอน ไตร่ตรอง พินิจพิจารณาโดยถี่ถ้วน รอบคอบ ให้เกิดปัญญาเห็นชอบ เป็นสัมมาทิฐิก่อนทุกครั้ง

ใจที่พร่อง ที่หิวโหย เป็นใจที่ดิ้นรน แสวงหา ซัดส่ายย่อมเดือดร้อน ย่อมทุกข์ เพราะความบกพร่องความขาดแคลนในตนของตน ได้มาเท่าไรก็ไม่รู้อิ่ม รู้พอ เพราะความพร่อง ความหิว ที่เนื่องมาแต่กิเลสนั้นไม่รู้จักคำว่า เต็ม ว่าอิ่ม

กิเลส *คือสิ่งที่มาเคลือบคลุมใจ ให้ไม่เห็นตามสภาพเป็นจริง เกิดเป็นความหมอง ความทุกข์ ความเดือดร้อนขึ้น*

เมื่อใจคละเคล้าอยู่กับกิเลส ย่อมคิดซัดส่าย ย้อนไปในอดีตบ้าง ไหลไปยังอนาคตบ้าง ซึ่งล้วนเป็นมายา เพราะอดีตเปรียบเหมือนรอยที่ขีดไปบนผิวน้ำ เมื่อขีดแล้วก็จบสิ้นไป ณ ขณะที่ขีดนั้นเอง เราจะหนุนเวลาเพื่อย้อนรอยเอากลับคืนมาอีกไม่ได้ แต่ใจที่รู้ไม่รอบ รู้ไม่จริง ไปหลงยึดติดอยู่กับความจำ ความยึดมั่นสำคัญหมาย คอย

คิดปรุงสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาซ้ำแล้วซ้ำอีก เหมือนเราถ่ายหนังไว้ แล้วเอากลับมาฉายซ้ำ ๆ อยู่อย่างนั้น แทนที่จะอยู่กับปัจจุบัน กับความเป็นจริงที่กำลังเกิดอยู่ต่อหน้า แต่ละขณะ แต่ละขณะ แต่ละขณะ

มิฉะนั้นก็คิดหวังไปยังอนาคต วาดภาพตระเตรียมไว้ โดยไม่คำนึงว่าความเป็นจริงจะเป็นอย่างไร แล้วทุ่มใจไปยึดมั่นสำคัญหมาย วิตก กระวนกระวาย ว่าจะไม่เป็นดังใจคิด จนลืมสารัตถะของปัจจุบันโดยสิ้นเชิง

แทนการสร้างทุกข์ สร้างโทษให้ตนเองเช่นนั้น ลองหยุดใจให้นิ่งสักชั่วขณะ แล้วเพ่งมองเข้าไปในใจของตน เพ่งจนเห็นชัดเจน เหมือนมองผ่านกระจกที่ใสบาง แล้วเห็นใจที่นิ่งนั้นมีความระลึกรู้ตื่นตัวทั่วพร้อมอยู่ด้วยสติ แหลมคมด้วยปัญญาที่สามารถรู้เห็นทุกสิ่งที่บังเกิด ที่สัมผัส ตามความเป็นจริงเราจะพบด้วยความประหลาดใจว่า ใจขณะนั้นเป็นใจที่เป็นอิสระ เบา เยือกเย็น สงบ ผาสุก และอิ่มเต็ม

เพราะเหตุใด ?

ก็เพราะใจที่มีสติรักษา มีปัญญาแนะสอนนั้น ไม่ได้อยู่ใต้พันธนาการของอุปาทาน สัญญา อารมณ์ ไม่ได้หวนไป โศกเศร้า อาลัย ยึดติดอยู่กับอดีต หรือลอยไปยึดฝันอยู่กับอนาคต แล้วปฏิเสธความเป็นจริงที่กำลังเผชิญอยู่

ความทุกข์ที่มนุษย์เราพบปะอยู่ทุกวี่วันนั้น ส่วนใหญ่หาได้มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หากมาจากใจที่ยึดอยู่กับความจำในอดีต หรือความปรุงคิดถึงอนาคต แล้วดึงดัน โต้แย้ง ปฏิเสธความเป็นจริงที่กำลังมีอยู่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ใจที่เขลา ที่ขาดสติ ขาดปัญญา หลงไปว่ามายา เงาแห่งอดีต และอนาคตคือสาระ แล้วพยายามไขว่คว้าเพื่อเอามาครอบครอง แต่แลไม่เห็นว่า ความเป็นจริงที่กำลังเกิดอยู่ต่อหน้าขณะเดี๋ยวนี้ต่างหากคือสาระ คือผลรวมของอดีตและอนาคต

อะไรก็ตาม ที่เรากำลังเผชิญอยู่ ทุก ๆ ขณะ คือผล คือ วิบากของสิ่งที่ได้กระทำไว้แต่อดีต เหมือนเราหว่านเมล็ดสิ่งใดไว้ บัดนี้สิ่งนั้นก็งอก ผลิดอกออกผลให้เก็บเกี่ยว

เราจะเก็บเกี่ยวมันอย่างไร และนำไปใช้อย่างไร เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสิ่งที่กระทำลงไปนี้ คือปัจจุบันกรรม ซึ่งจะส่งผลให้เราได้เก็บเกี่ยวใช้สอยในอนาคต

เพราะฉะนั้น หากต้องการผลอย่างใด โปรดรอบคอบถี่ถ้วนในเหตุที่จะประกอบขณะเดี๋ยวนี้ ไตร่ตรองจนเห็นชัดแจ้งถ่องแท้ว่า เหตุนี้ ๆ เท่านั้นจึงจะบังเกิดเป็นผลดังปรารถนา

เมื่อแน่ใจด้วยเหตุผล ปัญญาเห็นชอบดังนั้นแล้ว สิ่งที่กระทำลงไปย่อมเป็นมรรค หนทางนำเราไปสู่ความสงบผาสุก

เมื่อเห็นดังนี้แล้ว แทนการทุ่มเทเวลาไป เพื่อมุ่งหาลาภ ยศ สรรเสริญ สุข โดยขาดสตินั้น

เรามุ่งฝึกฝน สำรวมอินทรีย์ รักษาใจ

ให้มีสติตามรู้

ให้มีปัญญา คิดแต่สิ่งที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ

ให้มีความสงบนิ่งเป็นสมาธิ จดจ่ออยู่กับขณะเดี๋ยวนี้ทุก ๆ ขณะ

ไม่ว่าจะทำงานการสิ่งใดอยู่หรือไม่ก็ตาม ไม่หวนอาลัยไปในอดีตที่เอาคืนมาอีกไม่ได้ หรือคิดสร้างอนาคตที่ยังมาไม่ถึง

เพียรฝึกฝน จนมีใจที่บริบูรณ์ด้วยสติ สมาธิ และปัญญา ต่อเนื่องอยู่ทุก ๆ ขณะ จึงจะได้ชื่อว่ามีตนเป็นที่พึ่งได้

ชีวิตก็เป็นอย่างนี้เอง

มาภาวนากันเถิด

อมรา มลิลา

หลาย ๆ ท่านคงเคยทราบแล้วว่า *การทำภาวนา* หรือ *การทำกรรมฐาน* คืออะไรและหลาย ๆ ท่านคงอยากทำ แต่มีข้อแย้งอยู่ในใจว่า หากทำจะเอาเวลาที่ไหนไปทำ เพราะเรายังผูกพันอยู่กับงานการ กับครอบครัว หรือยังมีความไม่เหมาะสมอยู่อีกหลาย ๆ ประการทั้ง ๆ ที่เห็นจริงว่า ธรรมะเป็นสิ่งมีคุณค่า และเป็นสิ่งที่ทุกคนใฝ่หาอยากให้รู้เห็นเป็นขึ้นในใจ หรือมิเช่นนั้นก็มีปัญหาขึ้นมาอีกว่า เรายังเป็นคนบาปหนา ยังไม่ถึงเวลา ยังไม่มีวาสนาบารมี ล้วนแล้วแต่เป็นความลังเล ความสงสัย ความขัดแย้งนานัปการ หรือบางคนก็คิดว่า หากศีลยังไม่บริสุทธิ์ศีลห้ายังด่างพร้อย เป็นต้นว่าตั้งใจจะไม่ตบยุง แต่เผลอ มือเร็วไปกว่าใจกว่าจะระลึกได้ก็ตบเผียะไปแล้ว ทำให้ศีลขาด ศีลทะลุอยู่เนืองนิจ แล้วจะมาทำภาวนากันได้อย่างไร

ตามความเป็นจริง การตั้งต้นทำภาวนาไม่ใช่สิ่งยุ่งยาก หรือต้องการความเหมาะสมแต่ประการใดเลย เมื่อใดที่เราพร้อมใจ เต็มใจ ทดลองฝึกปฏิบัติ เมื่อนั้นคือเวลาที่เหมาะสำหรับตั้งต้น

การทำภาวนา หรือกรรมฐาน แยกตามรากศัพท์ได้ดังนี้ **กรรม** คือ **การกระทำ ฐาน** คือ **ที่ตั้ง** หมายถึงการที่เรามา **หารากฐาน มาหาที่ตั้งให้แก่ใจของเรา** เพราะหากใจไม่มีที่ตั้ง ไม่มีรากฐานแล้ว บางวันมันก็คว่ำบางวันมันก็หงาย มันลุ่ม ๆ ดอน ๆ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย หรือแม้กระทั่งตนเองเกิดความไม่แน่ใจในตนว่า ทำไมเราจึงเป็นคนน้ำขึ้นน้ำลง ไม่มีความคงเส้นคงวาอย่างนี้ ทำให้เกิดความยุ่งยากสับสน แต่ถ้าเรามีที่ตั้งให้ใจได้ยึดเปรียบเหมือนก่อนปลูกตึกปลูกบ้าน ถ้าได้ถมที่ให้พื้นฐานแน่นหนามั่นคงก่อน เมื่อปลูกแล้ว ตึกย่อมแข็งแรงไม่ทรุด ไม่ร้าว อยู่ได้คงทนถาวร

ใจของเราก็เช่นกัน ใจเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เราจึงควรหารากฐาน หาเรือนให้ใจอยู่อาศัย แล้วควรหาชนิดที่ถาวร มั่นคง เป็นหลักเป็นฐาน

ทุกวัน เรามัวแต่สนใจอยู่แค่กาย มัวแต่สนใจว่า ทำอย่างไรจึงจะมีปัจจัยสี่ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค จนบางครั้งก็มีเกินเลย มากไปกว่าปัจจัยสี่ คือ ไปมุ่งคิดว่า จะต้องดูแลกายให้สุขสะดวกสบายที่สุด เท่าที่สามารถจะหามาให้ได้ แต่เคยฉุกคิดสักนิดไหมว่า เมื่อเรามีมากถึงอย่างนั้นแล้ว *เราผาสุกสงบร่มเย็นจริง ๆ หรือ เรามีความพอใจ มีความสงบ มีความอิ่มเต็มในใจหรือเปล่า*

เราเคยทวนถามตนเองบ้างหรือไม่ว่า การที่เราแสวงหาทรัพย์ แสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศ แสวงหาความสำเร็จในทุก ๆ อย่างที่กระทำอยู่นั้นแล้ว เหตุใดทั้ง ๆ ที่มีสิ่งเหล่านั้นครบบริบูรณ์แล้ว บ่อยครั้งกลับพบว่า เรามีความไม่สบายใจ เราเกิดความอยากมากยิ่งขึ้นไปอีก ใจของเราไม่นิ่ง ใจของเราไม่สงบ

เราเคยนึกสงสัยบ้างหรือไม่ว่า เป็นเพราะเหตุใด

อะไรคือสาเหตุที่ทำให้ใจของเราไม่เต็ม ใจของเราไม่อิ่ม

ใจก็เหมือนกาย คือ ต้องการอาหารไปบำรุงรักษา ปัญหาจึงเกิดมีขึ้นว่า สิ่งที่เราคิดว่าเป็นอาหารของใจนั้น ใช่จริงแท้แน่แล้วหรือ เพราะอาหารบางชนิด ก็เป็นพิษเป็นภัยเช่นอารมณ์รัก อารมณ์ชัง ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจิตใจ แล้วพาให้หลงมัวเมาครุ่นคิดติดตามไป หรือความจงใจยึดถือ อันเป็นต้นเหตุแห่งการกระทำคำพูด ความคิด ที่ขาดเหตุผลเอนเอียงไปด้วยอคติ เหล่านี้เป็นต้น **อาหารที่เป็นคุณประโยชน์ต่อใจ คือสมาธิ** คือความสงบผาสุกของใจที่ไม่ใคร่คิดติดข้องด้วยสิ่งใด อิ่มเต็มพอเพียงอยู่ด้วยตัวของตัวเอง บริบูรณ์ในตัว พร้อมด้วยสติ ปัญญา ตื่น รู้ตัวทั่วพร้อม อยู่กับปัจจุบันขณะทุก ๆ ขณะต่อเนื่องกันไม่ขาดวรรคขาดตอน

หลายท่านอาจแย้งว่า ยังไม่พร้อม ยังทำไม่ได้ เพราะยังมีกิเลสมาก ยังมีความอยากโน้น อยากนี้เต็มหัวใจ

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า *ถ้าเรารู้ว่าเรายังมีกิเลส ถ้าเรารู้ว่าเรายังเป็นคนบกพร่องอยู่ นั่นคือสิ่งบ่งชี้ว่าเราต้องศึกษาธรรมะ และยิ่งต้องการธรรมะอย่างยิ่ง* คนที่ดีแล้วไม่จำเป็นต้องศึกษาธรรมะ การจะเข้าสนามรบนั้นต้องรู้จักศัตรู ถ้ารู้ว่าเรามีความชั่ว ถ้ารู้ว่าเรามีกิเลสนั่นแหละเป็นการถูกต้อง เพราะแสดงว่าเราได้เห็นคู่ต่อสู้แล้ว เราจะได้วางแผนสู้รบได้อย่างแน่นอน อย่างรัดกุม อย่างมีสติ และมีปัญญา เพราะฉะนั้น หากท่านใดในที่นี้รู้ว่า เรายังมีความไม่ดี ยังมีความบกพร่องอยู่นั่นเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะต้องมารู้จักธรรมะ มาปฏิบัติภาวนา มาตั้งต้นทำกรรมฐานเสียแต่บัดนี้

ปัญหาต่อไปก็คือ *แล้วจะเอาเวลาที่ไหนมาทำ* เพราะงานทุกวันนี้ก็รัดตัวล้นเหลือมือเต็มทนอยู่แล้ว

เราเคยคิดบ้างหรือไม่ว่า *เราเอาเวลาที่ไหนมาหายใจกัน* คนทุกคนตั้งแต่วันเกิดลืมตาขึ้นมา จนกระทั่งวันตาย ไม่เคยได้หยุดหายใจเลย ไม่ว่าจะเหน็ดเหนื่อยแค่ไหน ไม่ว่าจะไม่มีเวลาเพียงใด เราก็คงหายใจกันอยู่โดยความเป็นอัตโนมัติ เมื่อเป็นเช่นนี้ **เวลาทำกรรมฐานเวลาทำภาวนามีเท่า ๆ กับเวลาที่เรามีสำหรับหายใจ** เพราะการทำภาวนาไม่ได้ต้องการเวลาเป็นพิเศษที่จะให้เราต้องไปนั่งขัดสมาธิ หรือไม่ได้ต้องการเวลาที่จะให้เราแยกตนเอง ตัดขาดออกไปจากโลก ไม่รับรู้ความเป็นจริงที่กำลังเกิดขึ้น ไม่ใช่การจับเราลงไปในหลุมหลบภัยแล้วปิดประตูขังตัวเองออกจากโลก

การภาวนาคือ การเอาสติ เอาความจงใจ ตั้งใจมาเพ่งรู้อยู่กับสิ่งที่กำลังทำเฉพาะหน้า เป็นต้นว่าเรากำลังทำงานสิ่งใดอยู่ ก็ให้เอากายและใจของเรามารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับงานที่กำลังทำนั้น นั่นแหละคือการทำภาวนา คือการอยู่กับขณะปัจจุบัน ด้วยการมีสติสัมปชัญญะ ด้วยเหตุ ด้วยผล ด้วยความตื่น รู้ตัวทั่วพร้อม การกระทำดังนี้กล่าวได้ว่าเป็นมรรคเป็นหนทางที่นำเราไปสู่ความพ้นทุกข์ แต่ถ้าเราทำตามอารมณ์ตามความอยาก ความยึด ความหลง จัดเป็นสมุทัย สาเหตุแห่งทุกข์ ถนนสายเดียวกันนั้นแหละ แต่ทิศทางผิดกัน ถ้าเราไปในทิศทางที่เป็นสัมมาทิฐิ เราก็ไปในทางที่เป็นมรรค เราก็ไปพบพระพุทธองค์ เราก็ไปเป็นธรรมะ ถ้าหันทิศทางไปในทางของกิเลส ของอารมณ์ ของความอยากทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเป็นมิจฉาทิฐิ มันก็พาเราไปสู่สมุทัย เราก็ก่อทุกข์เผาตัวเองให้เดือดร้อน

ธรรมะไม่ใช่สิ่งลึกลับซับซ้อน ไม่ใช่สิ่งที่ประดิษฐานอยู่บนหิ้งบูชา ที่เราต้องมีเวลาอันเป็นพิเศษ ต้องเตรียมตัวผิดแผกไปจากธรรมชาติธรรมดา ต้องมีขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีรีตองอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งมาแยกเราออกจากความเป็นจริง แยกเราออกจากชีวิตประจำวัน

ธรรมะคือสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ที่อยู่แวดล้อมรอบตัวเรา และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาผสมผสานกับชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยให้การดำรงชีวิตมีคุณค่าขึ้น มีสาระขึ้น *เพราะการทำทุกอย่างด้วยความมีเหตุผล ย่อมทำให้คนที่อยู่ใกล้รู้สึกสุขสบายใจ คลายความตึงเครียดเกิดประโยชน์ทั้งต่อเขาและต่อเราเอง* ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช้าวันจันทร์มักเป็นวันที่อะไร ๆ ก็เร่งร้อนซ้ำซ้อนไปหมด เพราะงานที่ชะงักเนื่องจากวันหยุดเสาร์อาทิตย์ อาจมีสิ่งเร่งด่วนประดังอยู่ บรรยากาศเช่นนี้ สามารถทำให้เราซึ่งใจปลอดโปร่ง อารมณ์ดีมาแต่บ้าน กลายเป็นหงุดหงิดอารมณ์ร้ายไปโดยไม่ทันรู้ตัว กว่าจะได้สติก็อาจก่อวิวาทกับใครต่อใครวอดวายไปแล้วก็ได้

หากเรารู้จักภาวนา เราก็เอาสติกำกับใจไว้กับชั่วขณะเฉพาะหน้ากับปัจจุบัน เรื่องอะไรดังมากระทบหูก็จดจ่อฟังและพิจารณาตามด้วยเหตุผล แล้วปฏิบัติไปตามลำดับความสำคัญมากน้อยลดหลั่นกัน ขณะที่ทำอันใดอยู่ก็อย่าเอาใจไปนึกถึงอีกหลาย ๆ เรื่องที่ยังคั่งค้าง เพราะการคิดระล่ำระสายถึงเรื่องโน้นที เรื่องนี้ที ไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น ซ้ำร้ายประสิทธิภาพในการทำงานอาจล่าช้าลงอีก เพราะใจที่วุ่นวายแบ่งภาคเป็นนารายณ์อวตาร

ทำให้การตัดสินใจไม่เด็ดขาด มีโอกาสผิดพลาดได้มาก เปรียบกับทางขึ้นลงรถเมล์เวลาคนแน่น ๆ คนขึ้นก็มุ่งแต่จะเบียดแย่งกันขึ้นไป ไม่คอยให้คนลงได้ลงมาก่อน คนลงก็รีบเบียดเพื่อลงมา เพราะต่างคนต่างคิดว่าตนมีสิทธิ์ก่อน ผลที่สุดไม่มีใครได้ขึ้นหรือลงสมปรารถนา เพราะมัวแต่ขวางทางซึ่งกันและกันเสีย ความคิดของเราก็เช่นกัน เวลาที่สับสนเวลาที่คิดว่ารีบนั้น เราจะทำอย่างเดียวกันนี้กับตนเอง โดยเอาเรื่องทุกเรื่องเข้ามาประดังคิด ให้เกิดขวางขัดทางกันเอง แล้วก็หงุดหงิด เพราะไม่รู้จะขยับไปทางไหน เวลาที่สูญเสียไปด้วยความไม่มีระเบียบ ไม่มีเหตุผลอย่างนั้น หากเราค่อย ๆ จัดระเบียบให้รู้จักคิด เหมือนจัดให้คนบนรถเมล์ได้เรียงแถวลงมาจนหมดก่อน แล้วคนจากข้างล่างจึงค่อยเรียงแถวขึ้นไปโดยลำดับ ทุกอย่างก็จะไม่เสียเวลา งานก็เขยิบไปจนสำเร็จลุล่วงโดยรวดเร็วและเรียบร้อย

เวลาที่เราวุ่น ลองนิ่ง แล้วมองเข้าไปในใจตัวเองเถิด จะพบว่าแท้ที่จริง ความเป็นจริงหาได้ยุ่ง หรือหนักหนาเท่าที่เราทำเงาขึ้นหลอกตัวเองแล้วก็หลง ตื่นเงานั้น ยิ่งตื่นเงา ก็ยิ่งเตลิดห่างไกลออกไปจากเหตุและผล ยิ่งห่างไกลออกไปจากเหตุจากผล ความจำเก่า ๆ อารมณ์หรือสิ่งที่เคยยึดถือ สิ่งที่ฝังใจเชื่อว่านั่นคือสิ่งดีที่สุดที่ต้องทำ ก็มามีอิทธิพลคอยกระซิบกระซาบให้เราเฉไถลลื่นออกนอกทาง ไกลออกไป ไกลออกไป

บางครั้งเมื่อหงุดหงิด ความหงุดหงิดนั้นไม่ได้หยุดอยู่เพียงในใจเรา จะกระฉอกออกมาเป็นวาจา หรือกิริยา เมื่อผู้ร่วมงานได้รับวาจาที่ไม่รื่นหู หรือกิริยาที่ไม่ชื่นตาบ่อยครั้งเข้า ก็หมดกำลังใจ ครั้นเขาหมดกำลังใจแทนที่เราจะได้คิด หันมามองตนเองและแก้ไขความบกพร่องของตน กลับไปเพ่งโทษเขาว่า ดูที่หรือเราเหนื่อยจะแย่อยู่แล้ว ทุกคนยังไร้น้ำใจกับเราอีก ความเอาแต่ใจตน ความสงสารตัว ทำให้พาลหงุดหงิดใส่เขาเพิ่มขึ้น เริ่มต้นก็ไม่มีเรื่องอะไรเลย แต่เราเองทำให้ทุกอย่างร้าวฉานขึ้น เมื่อร้าวแล้วแทนที่จะเห็นตามความจริงว่า ต้นเหตุนั้นมาจากเรา เรากลับไปโทษปี่ โทษกลอง โทษทุกอย่างหมด แต่ลืมย้อนมาโทษตัวเอง

หากเรามีธรรม เราปฏิบัติธรรม เมื่อมีอะไรเกิดขึ้น เพ่งโทษตนเองก่อน หันเข้ามามองตน บางทีเราอาจรีบร้อนพูดอธิบายไม่แจ่มแจ้ง หรือคิดทึกทักเอาเองว่า ทุกคนต้องรู้ใจของเรา เพราะฉะนั้นเราอาจคิดไปเองเข้าใจไปเองโดยอีกฝ่ายไม่รู้เรื่องด้วยเลยก็ได้ พอคิดได้อย่างนี้ ความมีน้ำใจต่อผู้อื่นความรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราก็จะมีขึ้น เมื่อเกิดมีขึ้นแล้ว ความเห็นใจให้อภัย ก็จะตามมาเอง พอเกิดมีน้ำใจ อะไรต่อมิอะไรที่กำลังร้อนเหลื่อมล้ำก้ำเกินกันสักนิดหนึ่งก็ไม่ได้ เพราะเป็นการเสียศักดิ์ศรีนี่ไม่ใช่หน้าที่ของเรา เราเป็นนาย งานอันนี้ถ้าทำเองทีหลังลูกน้องจะได้ใจ ความคิดทำนองเหล่านี้เป็นต้นจะหมดไป เราจะนึกว่า.....ทุกคนเหนื่อยด้วยกันทั้งวัน วันนี้บังเอิญยุ่งเป็นจุลกฐินช่วยกันคนละไม้ละมือ จะได้เสร็จ ๆ ไป.....ผู้น้อยก็ซาบซึ้ง ก็ยิ่งเคารพรักนับถือในความมีน้ำใจ คนเราเมื่ออยู่กันด้วยพระคุณทุกอย่างจะราบรื่นเพราะ *น้ำใจเป็นสิ่งที่จะเอาเงินหรือเอาอะไรไปซื้อไปหามาไม่ได้ แต่ถ้าเกิดความเต็มอกเต็มใจ พอใจแล้ว จะหลั่งออกมาเองโดยไม่มีวันเหือดแห้ง*

เรามักติดอยู่ในกรอบของแบบแผนว่า ธรรมะต้องเป็นกาล เป็นสมัย เป็นต้นว่า ถ้าจะทำบุญ รักษาศีล ก็ต้องทำตามวาระ เช่นในวันพระ หรือวันสำคัญเกี่ยวกับตัวเราเป็นต้น แบบนั้นจัดเป็นการ**ทำบุญเฉพาะกาล** เป็นการ**รักษาศีลเฉพาะกาล**หรือจะภาวนาก็ต้องมานั่งขัดสมาธิในวัด หรือในห้องพระ อันนั้นก็เป็นการ **ภาวนาเฉพาะกาล** จัดเป็นรูปแบบของ**จริยธรรม**ยังไม่ใช่ของแท้ ไม่ใช่ตัวธรรมะ เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า**ธรรมะเป็นอกาลิโก** ไม่มีกาลไม่มีสมัย ต้องอยู่ในใจ ต้องกำกับอยู่กับใจทุก ๆ ขณะ ต่อเนื่องกันตลอดเวลา เมื่อใดที่เราเห็นอย่างนี้เชื่ออย่างนี้แล้ว เราจะไม่มีปัญหาว่า เวลานี้เหมาะที่จะภาวนาหรือไม่ ทำแล้วจะเสียงานเสียการหรือไม่ เราจะค่อย ๆ เกิดมีความรู้สึกขึ้นมา และคลำรู้ลู่ทางว่า*เราสามารถทำภาวนาไปด้วย ทำงานไปด้วย โดยที่งานก็ไม่เสีย ภาวนาก็เห็นผล และธรรมะก็ค่อย ๆ งอกงามขึ้นในจิตใจ*

ธรรมะไม่ได้ตั้งต้นจากการต้องรู้บาลี ต้องรู้พระไตรปิฎก ต้องรู้ศีลห้าเป็นอย่างไรศีลแปดเป็นอย่างไร

ไม่ใช่อย่างนั้นเลย **ธรรมะอยู่ที่เจตนาของเรา** อยู่ที่การมองทุกอย่างด้วยความเห็นที่ถูกต้อง ที่พระพุทธองค์เรียกว่าเป็นสัมมาทิฐิ อะไรเล่าที่จะเป็นสัมมาทิฐิได้ เราอาศัยหลักง่าย ๆ ว่า สิ่งใดก็ตาม ถ้าทำไปแล้วมีคนวิพากษ์วิจารณ์หรือติฉินนินทาเราจะเดือดร้อนหรือไม่ หรือ ถ้าแม้นสามารถหมุนกาลเวลากลับไปใหม่ได้ เราจะเปลี่ยนใจทำอย่างอื่นแทนสิ่งที่ได้กระทำไปแล้วหรือไม่ หากทวนถามเช่นนี้แล้ว ก็ยังได้คำตอบอย่างเดิมว่า สิ่งที่ได้ทำไปนั้นรอบคอบดีที่สุด เหมาะสมที่สุดแล้ว เราไม่มีวันหวนคิดเสียใจว่าควรจะได้ทำดีกว่าที่ได้ทำลงไปหากเราเห็นว่าสิ่งที่ได้ทำนั้นมาจากใจที่บริสุทธิ์ สุดสติปัญญาความสามารถ สุดกำลังกายของเราแล้ว อันนั้นถือว่าเป็นสัมมาทิฐิ แต่ถ้าสิ่งใดที่ทำไปแล้ว เราฉุกคิดว่า หากคนโน้นรู้เขายังจะเห็นเราดีเหมือนอย่างที่เคยเห็นหรือเปล่า หรือถ้าทำไปแล้วมันยุติธรรมแน่หรือ หากคิดอย่างนั้น ถือว่าเป็นมิจฉาทิฐิ โปรดอย่าทำเพราะกิเลสมันสอนให้เรารักสะดวกรักสบาย สอนให้เราฉลาดแกมโกง คิดว่าเราแหลมคมเหนือกว่าคนอื่น ถ้าไม่มีคนเห็น ไม่มีคนรู้ถึงเราจะเบียดบังเข้าข้างตนเองมากไปนิดหนึ่ง ก็คงไม่เป็นไร ขณะที่ทำนั้นมันไม่เป็นไร แต่พอผลปรากฏออกมา มันเกิดเป็นไรขึ้นใจก็ไม่สบาย คอยหวั่นระแวง ผ่านไปเห็นคนหัวร่อกัน ก็คิดว่าเขาคงซุบซิบนินทาเรา ใจก็หวั่นไหว เหมือนไม้หลักปักอยู่กับเลน พอแตะเข้าก็โยกไปโยกมา เพราะฉะนั้นอย่าเผลอคล้อยทำไปตามมิจฉาทิฐิ ตั้งใจให้หนักแน่น แม้ว่าบางครั้งจะแลดูลำบาก แลดูเหมือนเราเสียเวลาไปโดยใช่เหตุ

ใจที่เคยชินต่อการคล้อยตามกิเลส เปรียบได้กับก้อนหินหนัก ๆ ที่ตกลงไปในหล่ม แล้วเราพยายามงัดให้ขยับขึ้นจากหล่มมาสู่พื้นราบ กว่าจะงัดให้ขยับขึ้นมาได้ บางครั้งทำท่าเหมือนจะเคลื่อนแล้ว เผลอไปนิดเดียวพลาดตกกลับไปในหล่มอย่างเดิมอีกแล้ว บางครั้งมันเกิดท้อถอย คล้ายกับว่าเราลงทุนลงแรงไปเปล่าประโยชน์ไม่เห็นผลของงานเลย ขอได้โปรดอดทนทำต่อไปเถิด เพราะนี่เป็นการทดสอบใจของเราว่า เราเห็นคุณค่าของสิ่งนี้แท้แน่หรือ ถ้าความเห็นของเราแน่วแน่ ศรัทธามั่นคงว่า ธรรมะเป็นของประเสริฐ เป็นของมีคุณค่า เราก็จะพากเพียรบากบั่นต่อไป เมื่อบากบั่นถึงที่ ก็เหมือนก้อนหินขยับจากหล่มไปอยู่บนพื้นราบ คราวนี้เพียงออกแรงเบา ๆ จะกลิ้งไปโดยง่ายเพราะบนที่ราบ เมื่อเริ่มเคลื่อนแล้ว มันจะเคลื่อนต่อไปเองด้วยแรงเฉื่อย

ความยากนั้นอยู่ตรงครั้งแรก ตอนตั้งต้น แต่โปรดนึกไว้ว่า ถ้าเราแน่ใจ เรามั่นใจ เราเชื่อในธรรมะเหมือนอย่างกับการปลูกต้นไม้ ถ้าหว่านดอกหญ้า ฝนตกนิดเดียว 3-4 วันต่อมาก็งอกเต็ม ประเภทนี้ให้ผลเร็วทันใจ แต่ถ้าปลูกไม้ยืนต้นที่มีคุณค่า เป็นต้นว่า ไม้ประดู่ ต้องใช้เวลานานและเมื่อขึ้นเป็นต้นเล็ก ๆ แล้ว ต้องประคบประหงม บังแดด รดน้ำ กว่าจะเป็นต้นสูงขึ้นมาถึงคืบหรือศอก กินเวลานับเป็นปี นี่ก็เหมือนกัน การทำให้ใจของเรามีธรรมะ มีเหตุมีผลนั้น ต้องการเวลา หรือเหมือนการว่ายทวนน้ำ **โดยปกติ กิเลสทั้งหลายทั้งปวงย้อมมอมเมาใจของเราอยู่ เหมือนอย่างกับเราเอาใจไปแช่อิ่มไว้ในกิเลส ในยางของความยึดความหลงทั้งปวง** จนกระทั่งขณะใดที่ใจเผลอ สติมันจะไหลตามกิเลสไป เหมือนกระแสน้ำที่พัดทุกสิ่งให้ไหลตามน้ำไปเรื่อย เมื่อใดที่เรามีสติ นึกฝืนมัน เปรียบเหมือนเราออกแรงว่ายฝ่ากระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว เราออกแรงจนกระทั่งสุดแรงของเราแล้วก็ยังถูกพัดตามไปด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นถ้าเราสามารถแม้เพียงพยุงตัวเองให้อยู่กับที่ได้ ก็อย่าไปนึกท้อใจว่าการลงทุนของเรานั้นไร้ประโยชน์ **เพราะการที่สามารถฝืนกระแส ฝืนความอยากตามใจตัวเอง ฝืนกิเลสที่คอยเย้ายวน ฝืนใจให้หยุด ไม่ทำตามความชั่วเหล่านั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความหมายมากมายยิ่งนัก** เมื่อสามารถฝืนได้อย่างนั้นแล้ว อีกมิช้ามินาน เราก็จะมีแรงเคลื่อนทวนกระแสไปได้ เมื่อทวนกระแสไปได้แล้ว ของที่ยากเหลือแสน ของที่เราคิดว่าเราคงไม่มีบุญวาสนา เราคงทำไม่ได้ ก็จะผลิดอกออกผล เหมือนไม้ประดู่ที่ยืนต้นดีแล้ว นับวันก็จะเป็นของที่มีคุณค่า มีราคา

การที่เราจะมีความพยายาม มีความพากเพียรอันสม่ำเสมอได้ ต้องเห็นแจ้งในใจ ต้องเชื่อแน่โดยไม่มีข้อลังเลสงสัย ถ้าเรายังลังเลสงสัยอยู่ การปฏิบัติย่อมคลอนแคลน เสียงพูดนั้นคือ โลกธรรม เปรียบเหมือนลมพายุ

ที่คอยพัดใจของเรา ซึ่งเทียบได้กับต้นไม้ ให้หวั่นไหวโยกคลอน ถ้าเราไม่มีเหตุผล ไม่มีธรรมะเป็นรากแก้ว พอลมพัดที คลอนไปทางนั้นที ลมพัดอีกทีคลอนมาทางนี้ที คลอนนาน ๆ เข้า รากจะเฉา ต้นก็พาลตายเอา **ใจที่ไม่มีธรรมะ ไม่มีศรัทธาที่มั่นคง เหมือนต้นไม้ที่ไม่มีรากแก้ว** พอโดนลมปากคนโน้นพูดที คนนี้พูดที เลยชักสงสัย..... *เอ อย่างไรกันแน่นะ ที่ทำไปนั้นคงจะไม่ได้เรื่องเสียแล้ว*.....ก็เลยไม่อยากทำ ความเพียรก็ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เหมือนอย่างกับสมัยโบราณ เวลาก่อไฟท่านเอาไม้สองอันมาสีกัน การสีนี้ถ้าไม่สม่ำเสมอและนานพอ ความร้อนที่เกิดสะสมกันก็ไม่มากพอที่จะทำให้เกิดเป็นไฟลุกขึ้นมาได้ ศรัทธาที่ไม่มั่นคง เปรียบเหมือนสีไม้ไปสักหน่อย เกิดลังเล.....ไฟคงไม่มี.....คิดแล้วก็หยุด ความร้อนที่เริ่มสะสมก็กระจายหมดไป.....เอ้า ลองสีใหม่ เพราะท่านว่าเอาไม้มาสีกันแล้วจะเกิดไฟ.....คิดแล้วก็เริ่มต้นสีใหม่ สีไปอีกสองสามทีเลิกอีกแล้ว ความร้อนมันก็อยู่ตรงนั้น แต่ความเพียรของเราไม่ต่อเนื่องมากพอที่จะเห็นผล แล้วจะไปลงความเห็นว่า ธรรมะนั้นไม่มีแล้ว สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสสอนนั้น ตายไปกับท่านแล้ว ไม่มีประโยชน์ที่จะทำความดีกันอีกแล้ว

โปรดอย่าให้ความคิดเช่นนี้มาหลอกเรา มาดึงเรา มาเป็นบ่วงจับเราให้หันไปในถนนสายที่เรียกว่า **มิจฉาทิฐิ**

การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ไม่ใช่ของง่าย มนุษย์เป็นสัตว์ก็จริง แต่ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย ตรงที่มี **สติ** และ **ปัญญา** สามารถเลือกขีดทางข้างหน้าของตนว่า จะไปทางไหน

ถ้าจะเปรียบเทียบชีวิตกับการทำนา สิ่งที่เกิดกับเราขณะเดี๋ยวนี้คือผลของสิ่งที่ได้หว่านหรือปลูกไว้แต่อดีต เรียกเป็นปัจจุบันผล เป็นผลที่มาจากอดีต เหตุที่เราได้ปลูกไว้ ถ้าเมื่อ 3-4 เดือนที่แล้ว เราหว่านข้าวโพดไว้ บัดนี้มันก็งอกเป็นต้นข้าวโพด และกำลังออกฝักเป็นข้าวโพด ให้เราได้เก็บเกี่ยวฝักไปกินไปใช้สิ่งใดก็ตามที่เรากำลังคิด กำลังพูด กำลังทำอยู่ขณะเดี๋ยวนี้ คือปัจจุบันเหตุ เช่นเดียวกันกับเรากำลังเอาเมล็ดหว่านไถลงไปในนา ถ้าหว่านเมล็ดถั่วลงไป เรารู้ เราแน่ใจว่าต้องเกิดต้นถั่วแน่ ๆ เพราะฉะนั้นอนาคตผลต้องเกิดเป็นต้นถั่วให้เรา เราต้องได้กินถั่วเพราะจากความเป็นจริงที่ได้พบ ตั้งแต่เกิดมาจนบัดนี้ไม่เคยปรากฏเลยใช่หรือไม่ ที่เอาเมล็ดถั่วปลูกลงไปแล้ว จะเกิดเป็นต้นน้อยหน่า ไม่เคยมีเลยใช่หรือไม่ สิ่งนี้เราเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย

ถ้าเราเล็งแลเห็นว่า เราเป็นผู้รับผลของการกระทำของเราเอง เช่นเดียวกับเราหว่านพืชชนิดใด ย่อมได้รับผลชนิดนั้น กรรมในที่นี้หมายถึงการกระทำ เราเชื่อว่า ไม่ว่าจะคิด พูด หรือทำสิ่งใด มันก็เป็นมโนกรรม วจีกรรม กายกรรม ที่เรากำลังหว่านไถอยู่ทุก ๆ วินาทีนี้ และจะงอกเป็นต้นขึ้นมาผลิดอกออกผลตามแต่ชนิดของพืชนั้น ๆ ถ้าเป็นพันธุ์ที่ผลิดอกออกผลไว 3-4 วันเราก็เห็นต้น เห็นผลทันตา ถ้าเป็นพันธุ์ไม้ยืนต้นชนิดที่ต้องกินเวลาเป็นสิบเป็นร้อยปีจึงเห็นผล เราอาจลืมไปแล้วว่า เราเคยปลูกต้นชนิดนี้ไว้ หรือขณะผลยังไม่เกิดขึ้น เราอาจปุ่โลปุ่เลว่าอะไรกัน ทำดีไม่เห็นได้ดี หรือบางคนอาจปลูกต้นประดู่ไว้ เมื่อนานมาแล้ว เราไม่เห็นเมื่อเขาปลูก แต่มาเห็นตอนกลางที่เขาหว่านเมล็ดนุ่นไว้ พอดีต้นประดู่ขึ้นมาให้เราเห็น เราก็เลยสรุปว่า ทำชั่วได้ดี เพราะฉะนั้นเราจะเลิกทำความดีแล้ว

ถ้าเราคิดตื้น ๆ สั้น ๆ เช่นนี้ เราก็ทำพิษทำภัยให้กับตนเปล่า ๆ

การทำ**ภาวนา**คือการมา**สร้างรากฐานให้กับใจ** ไม่ให้หวั่นไหวไปตามโลกธรรม ซึ่งได้แก่ *มีลาภ มียศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์* ไม่ให้เป็นมงคลตื่นข่าว ใครว่าอย่างไรก็ถูกพัดตามไป พอได้รับสรรเสริญก็ลอยเป็นว่าวติดลม พอถูกตำหนินินทาก็ฟุบจมลงไป ไม่ว่าจะได้ยินได้ฟังอะไรมา ต้องค่อย ๆ ไตร่ตรองหาเหตุผลว่า มีทางเป็นอย่างนั้นได้หรือไม่ ถ้าเป็นไปไม่ได้ก็ฟังหูไว้หู แล้วพากเพียรทำของเราต่อไปตามแนวความคิดที่ได้วางไว้ ด้วยสติและปัญญา ด้วยความรอบคอบ ด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุด

ถึงแม้เราจะมีสติปัญญาอย่างดีที่สุดสำหรับขณะนี้ แต่สติปัญญานั้นก็ยังไม่ใช่สติปัญญาสมบูรณ์เช่นของพระพุทธเจ้า หรืออรหันตสาวก เพราะเราล้วนเกิดมาด้วยอวิชชาทั้งสิ้น อวิชชานี้ไม่ใช่ความไม่รู้ชนิดที่เรารู้ตัว อย่างเช่นเราเดินเข้าไปในห้องมืด แล้วไม่รู้ว่าของที่ต้องการอยู่ที่ใด ถ้าแบบนั้นไม่ใช่ความหลง ไม่ใช่อวิชชา เพราะเรารู้ว่ามืด เราจึงแสวงหาแสงสว่างเพื่อส่องหาของ อวิชชานี้เหมือนเวลาที่เราออกมาจากโรงหนัง กระทบกับแสงสว่างจ้า เราเข้าใจว่าเราเห็นทุกอย่างได้หมด แต่แท้ที่จริงแสงสว่างนั้นจ้าจนเราตาพร่า มองไม่เห็นอะไรเลย อวิชชาเป็นเช่นนั้น เป็นความสุกใสอย่างยิ่ง เป็นความหลงทั้งรู้ เป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หากจะเปรียบก็คงเหมือนกระจกที่มีสีต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ดำสนิท เทาแก่ เทาอ่อน จนกระทั่งใสบริสุทธิ์ ปัญญาของพระพุทธเจ้าเปรียบได้กับกระจกที่ใสสะอาด ไม่มีอะไรมาปิดบังกางกั้นเลย ทำให้เห็นแสง เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เที่ยงตรงตามความเป็นจริงครบ 100% *อวิชชาล้วน ๆ คือกระจกดำสนิทแสงผ่านไม่ได้เลย เห็นได้ 0% แต่ตนเองสำคัญว่าเห็น 100%* จิตของพวกเราที่มีอวิชชาคลุกเคล้าแทรกปิดบังอยู่ ก็คงอยู่ระหว่าง 0 ไปจนถึง 99.99% ดังนั้นสิ่งที่ดีที่สุดของแต่ละบุคคลนั้น ไม่ใช่การแกล้งทำ แต่เป็นอย่างนั้นจริง ๆ มันเป็นไปตามส่วนผสมของอวิชชาที่มาเคลือบแฝงปัญญาของแต่ละคนไว้ อย่าไปโกรธ อย่าไปคุมแค้นขุ่นเคืองว่า เขาแกล้งทำ หรือเจตนาร้ายต่อเรา เพราะที่เขากระทำลงไปนั้นเป็นสิ่งดีที่สุดเท่าที่สามารถเล็งเห็นได้ เมื่อเห็นจริงตามนี้ จะเกิดความเข้าใจ ถ้าเราอยู่ในฐานะสูงกว่า ก็อภัยให้เขาพยายามทำตนให้เป็นตัวอย่างว่า สิ่งที่เขาเชื่อนั้นยังมีสิ่งที่ดีกว่าอยู่ ถ้าเราอยู่ในฐานะต่ำกว่า ก็อย่าหงุดหงิดกับการกระทำนั้น แต่น้อมใจแผ่เมตตาให้ วันหนึ่งเขาเกิดมีสติปัญญาฉุกเห็นความจริงได้ เพราะเขาอยู่ในฐานะที่เราจะไปว่ากล่าวตักเตือนแนะสอนก็ไม่ได้

ของสิ่งใดก็ตาม หากเราทำจนสุดสติกำลังความสามารถแล้ว ยังไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ อย่าเพิ่งด่วนลงความเห็นว่าเป็นสิ่งไม่จริง ไม่มีอยู่ เพราะบางสิ่งที่เรายังรู้ไม่ถึง เห็นไม่ได้นั้น อาจเป็นของมีอยู่ ตัวอย่างเช่นไวรัสเรามองไม่เห็นตัวของมัน แต่เราก็เชื่อว่าไวรัสมีจริง เพราะมันทำให้เกิดโรคที่ตัวเราเคยเป็น เคยเห็นผู้อื่นเป็นในกรณีนี้ก็เช่นกัน ตาของเราสามารถเห็นได้ในวงจำกัด เพียงในช่วงหนึ่งของสเปคตรัมที่การหักเหของแสงจะถูกรับรู้ได้ ฉะนั้นอย่าไปสรุปเอาว่า ถ้าเรามองไม่เห็นแล้ว สิ่งนั้นจะไม่มีอยู่ การสรุปตื้น ๆ แบบนั้นจะเป็นการปิดกั้นหนทางแห่งการเรียนรู้ของเราเอง ปิดกั้นตัวเราจากการก้าวไปข้างหน้า

พระพุทธองค์นั้นท่านเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ล้ำเลิศ ของทุกอย่างท่านพิสูจน์ด้วยพระองค์เอง แทนที่ท่านจะทดลองกับสัตว์ทดลอง แทนที่จะมองออกนอกตำหนิผู้อื่น ท่านทดลองมองค้นเข้าไปในกาย ในใจของท่านเองในปริมณฑล **ยาววา หนาคืบ กว้างศอก** นี้เท่านั้น เมื่อได้ค้นคว้าพิสูจน์ จนรู้ชัดแน่แก่ใจแล้ว จึงนำมาบัญญัติมาสั่งสอนพวกเรา และท่านก็ไม่ได้ปิดกั้น ผูกขาดว่าสิ่งที่ท่านนำมาสั่งสอนนั้นจะต้องเป็นแต่พระพุทธเจ้า หรืออรหันตสาวกเท่านั้น จึงจะพิสูจน์ได้จึงจะรู้เห็นเป็นได้

ทุกคน ถ้าพากเพียรมองค้นเข้าไปในกาย ในใจของตนแน่วนิ่ง และนานจนชัดแจ้งพอ สามารถพิสูจน์ได้ รู้เห็นเป็นอย่างนั้นได้ทั้งนั้น ธรรมะเป็นความจริงเที่ยงแท้แน่นอน เป็นหนึ่งเดียว ที่ทุกคนมีสิทธิ์รู้เห็น ทำให้เป็นขึ้นในใจของตนได้ ไม่จำกัดกาล สถานที่ หรือ บุคคล

